

Työtä opinnollistamassa

Työtä opinnollistamassa

Helena Kangastie (toim.)

Työtä opinnollistamassa

Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 12/2017

Lapin ammattikorkeakoulu
Rovaniemi 2017

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät

ISBN 978-952-316-184-9 (pdf)

ISSN 2489-2637 (verkkojulkaisu)

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja
Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset
12/2017

Rahoittajat: Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-,
liikenne- ja ympäristökeskus

Toimittaja: Helena Kangastie
Kirjoittajat: Juola Veli, Kangastie Helena, Karjalainen Lahja, Ketola Kirsti, Kotila Hannu, Leppälä Sari, Maijala Veikko, Poikajärvi Janne, Seppänen Raija, Syväjärvi Tuija
Hankkeen nimi: VERKKOVRTA – Työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä
Kansikuva: Aino Piirainen
Taitto: Lapin AMK, viestintäyksikkö

Lapin ammattikorkeakoulu
Jokiväylä 11 C
96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000
www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin korkeakoulukonserni LUC on yliopiston ja ammattikorkeakoulun strateginen yhteenliittymä. Konserniin kuuluvat Lapin yliopisto ja Lapin ammattikorkeakoulu.
www.luc.fi

Sisällys

ESIPUHE	7
TYÖN OPINNOLLISTAMINEN OSAKSI KORKEAKOULUOPINTOJA	9

I TYÖN OPINNOLLISTAMISEN KEHITTÄMISEN TAUSTAA

Hannu Kotila

VERKKOVIRTA – TYÖN OPINNOLLISTAMISTA VERKOSTOYHTEISTYÖNÄ HANKKEEN TAUSTAA JA ALUSTAVIA TULOKSIA	15
--	----

Helena Kangastie

VAIHTOEHTOINEN TAPA OPISKELLA JA HANKKIA OSAAMISTA	21
--	----

II TYÖN OPINNOLLISTAMISEN PILOTTIEN KERTOMAA

Lahja Karjalainen

"TILIPUSSI" – OSAAMISEN TUNNISTAMINEN OPINNOLLISTAMISEN SUUNNITTELUSSA.	27
--	----

Kirsti Ketola

"TILIPUSSI" – NÄKÖKULMA TYÖSSÄ OPINNOLLISTAMISESTA	31
--	----

Raija Seppänen

"RATTAAT PYÖRIMÄÄN" -PILOTTI ROVANIEMEN HOITOTYÖN KOULUTUKSESSA VERKKOVIRTA-HANKKEESSA	35
---	----

Sari Leppälä

"SUJUVASTI SOSIONOMIKSI"- PILOTTI SOSIAALIALAN KOULUTUKSESSA	41
---	----

Tuija Syväjärvi

**"RYTINÄLLÄ RESTONOMIKSI" –PILOTTI
MATKAILUALAN KOULUTUKSESSA45**

Janne Poikajärvi

**"OSAAJAKSI TYÖMAALLE" –PILOTTI
RAKENNUS- JA YHDYSKUNTATEKNIIKAN KOULUTUKSESTA. . . .47**

Veikko Maijala

**"MAASEUDUN ERILAISET POLUT"- PILOTTI
AGROLOGIKOULUTUKSESTA51**
LOPUKSI55

Esipuhe

Lapin ammattikorkeakoulu aloitti vuonna 2014 mittavan opetussuunnitelmien uudistamisen ja pedagogisen kehittämistyön. Tavoitteena oli saada aikaan aidosti osaamisperustaiset opetussuunnitelmat kaikkiin koulutuksiin. Pedagogisilla valinnoilla ja opetusmenetelmiä kehittämällä oppimista suunnataan enemmän todellisissa työelämän ”oppimisympäristöissä” tapahtuvaksi.

Ammattikorkeakoulujen tavoitteena on tuottaa työelämälle vahvan teoreettisen pohjan omaavia käytännön osaajia. Teoriaa ja käytäntöä ei voi oppia erossa toisistaan. Tämän takia aidot työelämäympäristöt tarjoavat hyvän paikan oppimiselle. Ihminen oppii koko ajan uutta. Osin oppiminen on huomaamatonta, arjen toiminnoissa tapahtuvaa arkioppimista. Mikäli tällainen oppiminen halutaan muuttaa tavoitteelliseksi, esimerkiksi tutkintoon tähtääväksi oppimiseksi, vaatii se kunnollista suunnittelua, tavoitteiden asettelua ja mallintamista. Tutkintoon tähtäävässä koulutuksessa on lähtökohtana tutkintokohtaiset kompetenssit, jotka pilkkoutuvat arvioitaviksi osaamistavoitteiksi. Osaamistavoitteiden kunnollinen määrittelemisen mahdollistaa suunnitelmallisen ja tavoitteellisen oppimisen ja hankitun osaamisen tunnistamisen.

Työn opinnollistaminen on yksi tavoitteellisen oppimisen mahdollisuus. Tässä menetelmässä oppijan tekemä työ arvioidaan opetussuunnitelman osaamistavoitteita vasten. Oppija hankkii sovittua osaamistavoitteiden mukaista osaamista työn yhteydessä ja ne arvioidaan sovitulla näytöillä.

Tänä päivänä ammattikorkeakoulun opiskelijat muodostavat hyvin heterogeenisen ryhmän. Normaalit päiväopiskelijat muodostavat enemmistön, mutta parin viimeisen vuoden aikana monimuoto toteutukset ovat kasvattaneet suosiotaan myös nuorten opiskelijoiden keskuudessa. Joissakin koulutuksissa monimuoto toteutus on jo vetovoimaisempi kuin päivätoteutus. Jako päivätoteutukseen ja monimuoto toteutukseen ei enää riitä. Tarvitsemme keinoja, joilla voimme yksilöllistää jokaisen opiskelijan opintopolun. Työn opinnollistaminen tarjoaa yksilöllistämiseen hyvän työkalun. Normaalin päiväopiskelijan kohdalla osa-aikainen työ voidaan suunnitella osaksi oppimisprosessia ja päätoimisesti työssä käyvän arkityö voidaan suunnitella tutkintoon tähtäävien osaamistavoitteiden hankkimiseksi. Työssä hankittu käytännön osaaminen sidotaan sitten sopivalla määrällä teoreettisia opintoja osaksi ammattikorkeakoulututkintoa.

Tässä julkaisussa kuvataan Lapin ammattikorkeakoulun kehittämistyötä työn opinnollistamisen mallintamisessa ja kehittämisessä toteutettujen pilottien kautta. Rytinällä restonomiksi, Rattaat pyörimään, Tilipussi, Sujuvasti sosionomiksi, Maa-seudun erilaiset polut ja Osaajaksi työmaalle antavat hyvän kuvan siitä, miten Lapin ammattikorkeakoulussa uudenaikaisilla ratkaisuilla pyritään luomaan toimivia oppimisympäristöjä tämän päivän opiskelijoiden tarpeisiin.

Veli Juola

Kehittämisjohtaja

Lapin ammattikorkeakoulu

Työn opinnollistaminen osaksi korkeakouluopintoja

Ammattikorkeakoulussa opiskelevien opiskelijoiden näkemysten mukaan työelämää ei vielä riittävästi hyödynnetä osaamisen hankkimisessa. Huolia on ollut mm. harjoittelun tavoitteiden puutteellinen toteutuminen työelämässä. Tavoitteet kehittävät opiskelijoiden ammattitaitoa ja kykyä soveltaa koulutuksessa opittuja tietoja ja taitoja työelämässä, eivät näytä toteutuvan kovin. Myös opiskelijoiden opintojen aikainen työssäkäynti ja siellä opitut työelämätaidot ovat hyödyntämätön voimavara ammattikorkeakouluopinnoissa.

Ammattikorkeakouluissa työkokemuksesta oppimisesta on viime aikoina muodostunut entistä keskeisempi korkeakouluopetuksen kehittämisen suunta. Koulutuksen työelämäyhteyksien vahvistaminen on nähty yhtenä keinona parantaa korkeakoulutettujen työllistyvyyttä. Lapissa myös korkeakoulutettujen työttömyys on viime vuosina lisääntynyt. Tehdyn esiselvityksen mukaan Lapissa korkeakoulutetuilla työtömillä on tarve verkostoitua vahvasti työelämään jo koulutuksen aikana (Alapuranen ym. 2016).

Lapin ammattikorkeakoulu on sitoutunut kehittämään työelämälähtöistä ja -läheistä koulutusta ja opetusta. Kehittämistyössä etsitään kokeilujen avulla erilaisia vaihtoehtoisia oppimispolkuja ja opintojen suorittamisen tapoja. Opetus- ja kulttuuriministeriön sopimusluonnoksessa on lupauduttu parantamaan koulutuksen laatua ja tehostamaan ympärivuotista opiskelua sekä nopeuttamaan opiskelijoiden valmistumista kolmella tasolla: osaamisen vahvistaminen ja resurssien käytön tehostaminen, digitalisaation kehittäminen ja soveltaminen ja joustavien opiskelumahdollisuuksien kehittäminen.

Lapin ammattikorkeakoulu kehittää strategiansa mukaisesti muuttuvan toimintaympäristön vahvuuksista ja mahdollisuuksista osaamista ja elinvoimaa pohjoisten toimijoiden ja työelämän tarpeisiin. Toimialojen nopeat ja suuret muutokset edellyttävät ammattikorkeakoululta nopeampaa kykyä reagoida syntyneisiin tarpeisiin. Samalla korkeakoulun on kyettävä raken-tamaan erilaisia toteutusmalleja, joiden kautta työvoimaa saadaan nopeammin työelämän käyttöön. Työn opinnollistaminen on yksi tapa vauhdittaa opintoja ja edistää työelämäyhteyksien syntymistä jo koulutuksen ja opintojen aikana.

Työn opinnollistamisella tarkoitetaan vaihtoehtoisia tapoja opiskella ja opiskelijan osaamisen tunnistamista ja tunnustamista osaksi korkeakouluopintoja. Osaamisessa huomioidaan myös tutkintomuotoisen koulutuksen ulkopuolella syntyvä osaaminen.

Työn opinnollistamisen tavoitteena on koulutuksen ja työn tekemisen saumaton yhdistäminen. Työn ajasta tulee koulun aikaa ja koulun ajasta työn aikaa. Opinnollistamisessa työtä te-kemällä opitaan ja kehitetään monitasoisesti. Käytännön työstä esiin nousevat, tiedostettavat ja työtä ohjaavat teoriat yhdistyvät korkeakoulun antamaan pohjaan. Opinnollistaminen voi toimia myös räätälöintinä yritysten osaamisen kehittämisessä.

Lapin ammattikorkeakoulu on mukana kansallisessa Verkkovirta-hankkeessa 1.5.2015—31.12.2017. Hankkeessa haetaan uudenlaisia ratkaisuja opiskeluun opintojen aikaisen työssäkäynnin opinnollistamiseen. Pilottitoiminnan avulla on suunniteltu ja toteutettu kuusi työn opinnollistamisen kokeilua kaikilla osaamisaloilla. Lisäksi olemme olleet mukana vertaisarvioinnissa, jonka tavoitteena on nostaa esiin pilottien tuloksia.

Tässä julkaisussa kerrotaan konkreettisesti työn opinnollistamisen piloteista ja niiden tuloksista. Julkaisun ensimmäisessä osassa avataan työn opinnollistamisen taustaa päähankkeen näkökulmasta. Projektipäällikön Hannu Kotilan kirjoittamassa artikkelissa kuvataan tavoitteita ja tuloksia sekä arvioidaan työn opinnollistamisen tulosten toimivuutta. Lapin AMKin projektikoordinaattorin Helena Kangastien artikkelissa kerrotaan osahankkeen tavoitteita ja tuloksia.

Toisessa osassa tuodaan esille konkreettisesti kuuden eri pilotin toteutusta ja tuloksia. ”Tilipussi” pilottia avaavat Lahja Karjalainen ja Kirsti Ketola osaamisen tunnistamisen ja työn opinnollistamisen haasteiden kautta. ”Rattaat pyörimään” pilotissa Raija Seppänen kertoo hoitotyötä opiskelevan yrittäjän työn opinnollistamisen mahdollistamisesta. ”Sujuvasti sosionomiksi” pilottia avaa Sari Leppälä, tuoden esille opiskelijälähtöisen opinnollistamisen. Tuija Syväjärven pilotti ”Rytinällä restonomiksi” kertoo mm. ennakoivasta Hotista, osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta ennakoivasti. ”Osaajaksi työmaalle” pilotissa kuvaa tuotantopainotteista työelämän oppimisprojektia, jonka tavoitteena on vahvistaa työnjohdollista osaamista. ”Maa-seudun erilaiset oppimispolut” pilotissa Veikko Maijala kertoo työn opinnollistamisesta uuden OPSin mukaisesti.

Lopuksi luodaan katse tulevaisuuteen ja kuvataan työn opinnollistamisen käytöönottoa osaksi opiskelijoiden vaihtoehtoisia opintojen suorittamistapoja.

*Helena Kangastie
opetuspäällikkö (amk) Lapin ammattikorkeakoulu*

LÄHTEET

- Alapuranen, N., Kangastie, H., Kilpimaa, P. & Saari, P. 2016. Urasuunnittelulla korkeakoulutetut työmarkkinoille. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 3/2016.
- OKM ja Lapin ammattikorkeakoulun sopimusluonnoksen 2017-2020 taustamuistio 19.2.2016.
- Verkkovirta- työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä. Hankehakemus nro 100888.

I Työn opinnollistamisen kehittämisen taustaa

Verkkovirta – työn opinnollistamis- ta verkostoyhteistyönä hankkeen taustaa ja alustavia tuloksia

Verkkovirta-hankkeen tavoitteena on kehittää uusia malleja opintojen aikaisen työn opinnollistamiseen opintopisteiksi ja kehittää uudenlaisia työtä ja opiskelua yhdistäviä muotoja työharjoitteluratkaisujen rinnalle. Työn opinnollistaminen on uusi, vaihtoehtoinen tapa opiskella ammattikorkeakoulussa. Oppiminen viedään luokkahuoneista työpaikoille. Tutkinnossa edellytettävää osaamista hankitaan tekemällä työtä ja kytkemällä työelämässä hankittua kokemusta aiheeseen liittyvään tietoperustaan. Työn opinnollistaminen edistää työssä käyvän opiskelijan ammatillista kehittymistä, nopeuttaa opintojen etenemistä ja tutkintoon valmistumista.

Verkkovirta on Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama hanke ja tuen myöntäjä on Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Hanke on osa Opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnallista hankekokonaisuutta: Osuvaa osaamista, Korkeakoulusta työelämään. Hanke toteutetaan 1.5.2015 - 31.12.2017. Hankkeen koordinaattori on Haaga-Helia ammattikorkeakoulun Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Osatoteuttajina hankkeessa ovat ammatilliset opettajakorkeakoulut ja seuraavat ammattikorkeakoulut: JAMK, Oamk, XAMK, LAMK, Metropolia, Centria, HAMK, Lapin AMK, SeAMK, TAMK, Saimia, Laurea ja Turun AMK.

Tässä artikkelissa kuvataan hankkeen tilannetta vuoden 2017 puolivälissä.

TAUSTAA

Suomalainen yhteiskunta ja työelämä ovat murroksessa, jonka seurauksia kukaan ei voi tarkkaan ennustaa. Koulutus työurien eri vaiheissa ja vuoropuhelun tiivistäminen elinkeinoelämän ja koulutuksen välillä ovat entistäkin tärkeämpiä muutosten hallitsemiseksi. Tähän vuoropuheluun tarvitaan uudenlaista ajattelua ja toimintatapoja, joiden avulla voidaan tehostaa koulutuksen ja työelämän siirtymävaiheita ja niitä tukevia palveluja.

Verkkovirta-hankkeessa on haettu uudenlaisia ratkaisuja ammattikorkeakouluopintojen ja työssä kertyvän osaamisen integroimiseen. Hankkeessa on kehitetty ja levitetty työn opinnollistamisen käytäntöjä ja luotu perustaa niihin liittyvien tukitoimien valtakunnalliselle uudistamiselle.

Viimeaikaiset akateemiset tutkimukset (katsaus Virolainen 2014) osoittavat, että työkokemuksesta oppimisesta on viime aikoina muodostunut entistä keskeisempi korkeakouluopetuksen kehittämisen trendi. Koulutuksen työelämäyhteyksien vahvistaminen on nähty yhtenä keinona parantaa korkeakoulutettujen työllistävyyttä.

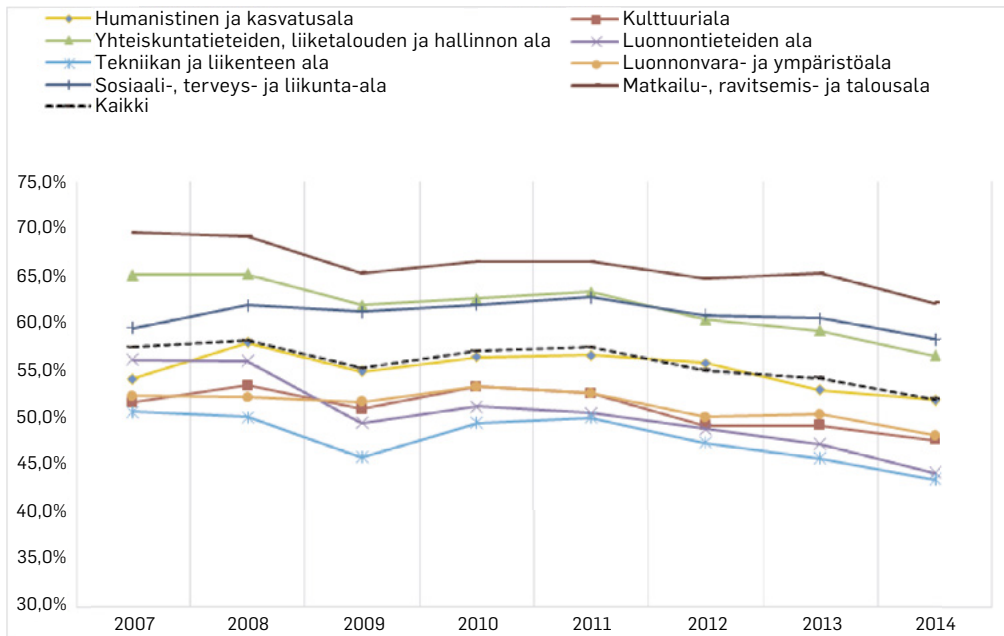
Työelämäsuhteiden toimivuudella on olennainen merkitys kansalliselle innovaatiojärjestelmälle. Virolaisen tutkimuksen mukaan työharjoittelun kehittämisellä on sekä koulutusalaakohtaisia että ammattikorkeakoulukohtaisia haasteita.

Harjoitteluissa oppimisen haasteena on ollut teorian ja käytännön yhdistäminen ja yksittäisen oppijan osaamisen laajentaminen ohjauksen avulla. Yksi ratkaisumahdollisuus on kehittää edelleen konnektiivista mallia, jossa korostetaan opiskelijoiden tarvetta oppia suunnittelemaan ja neuvottelemaan oppimistaan työpaikalla, sekä vertailemaan ja yhdistämään eri ympäristöissä oppimaansa.

Stenströmin mukaan (2009) konnektiivisuus käsitteenä tarkoittaa yhdistämistä: käytännön ja teorian, formaalin ja informaalisen oppimisen sekä horisontaalisen ja vertikaalisen oppimisen yhdistämistä. Konnektiivisen mallin soveltaminen ammattikorkeakouluharjoittelun toteuttamiseen haastaa paitsi harjoittelun osana ammattikorkeakouluopintoja, myös opiskelijoiden työssäkäynnin, opettajien työelämäyhteistyö- ja kumppanuusosaamisen ja ohjaustyön.

Tätä konnektiivista ajattelua voidaan soveltaa myös opiskelijoiden opintojen aikaisen työssäkäynnin kautta syntyvän osaamisen opinnollistamiseen opintopisteiksi.

Taulukko 1. Amk-opiskelijoiden työssäkäynti 2007-2014. Lähde: Tilastokeskus

Opiskelijoiden työssäkäynti koetaan monesti enemmän ongelmaksi kuin mahdollisuudeksi. Kuitenkin suomalaisessa korkeakoulukentässä opiskelijoiden työssäkäynti on aivan yhtä yleistä kuin muualla Euroopassa. Suomalainen ilmiö on työskentely nimenomaan omalla koulutusallalla. Tämän hyödyntäminen on käyttämätön mahdollisuus.

TÄMÄNHETKISET ONGELMAT JA NIILLE TARJOTUT RATKAISUT

Hankkeen hakuvaiheessa pyrittiin tunnistamaan ne ongelmat, jotka estävät opiskelijoiden opintojen aikaisen työssäkäynnin hyödyntämisen. Alkuvaiheessa ongelmiksi määriteltiin

- Opiskelijoiden opintojen aikaista työssäkäyntiä ja siinä syntyvää osaamista ei riittävässä määrin huomioida osana ammattikorkeakouluopintoja.
- Korkeakouluissa ei ole riittävästi osaamista tunnistaa ja tunnustaa opintojen aikaisessa työssäkäynnissä kertyvää osaamista.
- Työharjoittelua ei tunnisteta riittävästi työllistymisen edistäjänä.
- Työharjoittelun rooli ammattitaitoa kehittävänä ja urasuunnittelua edistävänä toimintana eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla.

Työn opinnollistamisella tarkoitetaan tässä opiskelijan osaamisen tunnistamista ja tunnustamista osaksi korkeakouluopintoja. Osaamisessa huomioidaan myös tutkimusmuotoisen koulutuksen ulkopuolella syntyvä osaaminen. Työn opinnollistamisen tavoitteena on koulutuksen ja työn tekemisen saumaton yhdistäminen. Työn ajasta tulee koulun aikaa ja koulun ajasta työn aikaa. Opinnollistaminen pohjautuu lähtökohtaan, jossa työtä tekemällä opitaan ja kehitytään monitasoisesti. Käytännön työstä esiin nousevat, tiedostettavat ja työtä ohjaavat teoriat yhdistyvät korkeakoulun antamaan pohjaan. Korkeakoulu voi opinnollistaa tarjoamiaan opintojaksoja. Opinnollistaminen voi toimia myös jaettuna räätälöintinä yritysten osaamisen kehittämisessä.

Hankkeen tavoitteeksi määriteltiin

- Tunnistaa ja kehittää uusia toimintamalleja opintojen aikaisen työn opinnollistamiseen, huomioiden yleiset ja koulutusallakohtaiset tarpeet korkeakouluopinnoissa
- Levittää ja ankkuroida työn opinnollistaminen opiskelumuodoksi korkeakouluissa
- Edistää joustavien opintoprosessien kehittämistä korkeakouluissa työn opinnollistamisen mahdollistamiseksi
- Kehittää uudenlaisia työtä ja opiskelua integroivia muotoja työharjoitteluratkaisujen rinnalle
- Parantaa koulutuksen ja työn siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevia palveluita

- Syventää ammattikorkeakoulun ja elinkeinoelämän yritysten välistä kumppanuutta, jossa mahdollistuu opiskelijan
- eteneminen opinnollistamisen kautta vaihteeltaisesti opinnoista työllistymiseen

Hankkeen tulokset

- Hankkeessa mukana olevissa korkeakouluissa on toimivat työkalut ja toimintaympäristöt työn opinnollistamiselle ja joustaville työharjoittelumuodoille.
- Opinnollistaminen antaa opiskelijoille entistä joustavampia mahdollisuuksia kerryttää opintopisteitä.
- Opiskelijoiden tyytyväisyys opintoihin ja ohjaukseen on lisääntynyt.
- Työelämään kiinnittyminen korkeakouluopintojen aikana lisääntyy, mikä nopeuttaa korkeakouluista työelämään siirtymistä.
- Työmarkkinoille sijoittumisen osuvuus paranee.
- Hankkeen alueellisena tuloksena on opiskelijoiden osaamisen kehittymisen entistä parempi limittyminen työuraan ja opiskelijoiden kiinnittyminen ja työllistyminen alueelliseen työelämään.

TAVOITTEIDEN, TULOSTEN JA NYKYTILANTEEN ARVIOINTIA

Hankkeen tässä vaiheessa voidaan arvioida työn opinnollistamisen ratkaisujen toimivuutta ammattikorkeakoulukentässä. Tärkeimmät kokemukset kohdistuvat opinnollistamisen suunnitteluun, osaamisen arvioinnin menettelytapoihin, opinnollistamisen prosessin arviointiin ja opinnollistamisprosessin kehittämiseen ja parantamiseen.

Opinnollistamisen suunnittelu ja toteutus edellyttävät osaamisen keskittämistä myös opettajien työnjaon osalta. Opinnollistamisprosessi kannattaa suunnitella hyvin ja se edellyttää vahvaa ohjausosaamista. Oman kokemukseni mukaan tämä työ kannattaa keskittää tietyille opettajille, jotta kertynyt kokemus kerryttää myös toimivia mallinnuksia.

Osaamisen arvioinnin osalta ammattikorkeakoulun tulee kehittää arviointitapoja osaamisen näyttötoiminnan suuntaan. Osaamisen osoittaminen tapahtuu parhaimmillaan aidoissa tilanteissa, mutta myös kehittyneet näyttöpäiväkäytännöt tuottavat hyviä tuloksia.

Toimiva opinnollistamisprosessi vaatii jatkuvaa palautteen keruuta ja kehitystyötä. Sitä kautta voidaan varmistaa työn opinnollistamisen prosessit sellaisiksi, että ne tuottavat lisäarvoa opiskelijoiden oppimiselle, mutta myös helpottavat opettajan työtä. Opinnollistamisesta voidaan tehdä opettajan työtä helpottavaa tai työllistävää. Kyse on toimivien ratkaisujen löytämisestä, jossa panos-tuotos -suhde on ideaalinen.

Tulevaisuus tulee näyttämään, miten opinnollistamisen ratkaisut jalkautuvat ammattikorkeakoulukentälle. Tässä vaiheessa jo voidaan sanoa, että toiset ammattikorkeakoulut ovat löytäneet omat toimivat ratkaisut ja toiset vielä hakevat niitä.

Eurooppalaisessa näkökulmassa olemme kyllä jälkijunassa. Monessa Euroopan maassa työn ja korkeakouluopiskelun integrointi on paljon edellä, jos vertaa Suomen tilanteeseen.

LÄHTEET

- Stenström, M-L. 2009. Työpaikalla tapahtuva oppiminen osana koulutuksen ja työelämän muutosta. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 11 (2), 4 – 10.
- Virolainen, M. 2014. Toward Connectivity: The Internships of Finnish Universities of Applied Sciences. Finnish Institute for Educational Research Studies 29.
- Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynti. Tilastokeskus. Tutkimusaineisto.

Vaihtoehtoinen tapa opiskella ja hankkia osaamista

Yhteiskunnan ja koulutuksen murros heijastuvat korkeakoulujen toimintaan. Muutokset vaativat kehittämään koulutusta ja opetusta myös ammattikorkeakoulussa. Tutkinnot tulisi saada aikaiseksi normiajassa, opintopistekertymiä pitäisi syntyä tasaisesti lukuvuoden aikana ja valmistumisen jälkeen pitäisi saada sujuvasti siirtyä työelämään. Muutosten pyörteissä on yhä tärkeämpää vahvistaa työelämän ja koulutuksen yhteyttä, jotta edellä mainitut tavoitteet saavutetaan ja työelämä saa sellaisia osaajia, joita lupaamme.

Lapin ammattikorkeakoulu on sitoutunut opetus- ja kulttuurinimisteriön tavoitteisiin tukea mahdollisuuksien tasa-arvoa, edistämään tutkintojen suorittamista tavoiteajassa kaikilla tutkintotasolla, lisätä joustavia opiskelumahdollisuuksia sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista. Lisäksi olemme sitoutuneet monipuolistamaan opiskelijoiden ohjausta ja lisäämään yhteistyötä työelämän kanssa.

Työelämäyhteistyön ja vaihtoehtoisten opiskelutapojen kehittämistä on Lapin ammattikorkeakoulussa tehty osana pedagogista uudistamista. Tässä artikkelissa kuvaan kehittämistyötä, jota on tehty työn opinnollistamisen mahdollistamiseksi ja vakiinnuttamiseksi yhtenä vaihtoehtoisena opiskelutapana. Koulutusten käytäntöihin olemme pilottitoiminnalla kokeilleet parhaiten sopivia työn opinnollistamisen tapoja.

TYÖN OPINNOLLISTAMISEN KEHITTÄMISTYÖN KÄYNNISTYMINEN

Saimme vuonna 2014 ammattikorkeakouluverkostolta kutsun osallistua Verkkovirtatyön opinnollistamista verkostoyhteistyönä-hankkeen suunnitteluun. Lähdimme innokkaana mukaan, koska meillä oli jo hyviä kokemuksia aikaisemmin yhteistyöhankkeista ja niissä saavutetuista tuloksista. (Kangastie 2016.) Olimme mukana vuosina 2009-2013 Ahot korkeakouluissa -hankkeessa, jossa kehitettiin aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista ja tunnustamista, siihen liittyvää osaamista ja menetelmiä. Osallistuimme myös aktiivisesti Osataan! - Osaamisen arviointi työssä työpaikkojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistoimintana- hankkeeseen vuosina 2012-2014.

Hankkeen tarve liittyi myös olennaisesti kahden keskeisen ohjelman, Koulutuksen kehittämisohjelma ja Pedagogisen kehittämisen ja opetussuunnitelmien uudistamisen suunnitelma vuosille 2014-2017, toimeenpanoon. Molemmissa kehittämistoimintaa ohjaavissa asiakirjoissa haetaan erilaisia ja uudenlaisia ratkaisuja seuraavien asioiden kehittämiseksi: vaihtoehtoiset opintojen suoritustavat; työn opinnollistaminen, työelämässä hankitun osaamisen arviointi, monialaisen työelämäyhteistyön toimintamallin käyttöönotto kumppanuudessa, uudenlaiset oppimisen muodot perinteisten harjoitteluratkaisujen tilalle.

Suunnitteluvaiheessa kirkastimme oman osahankkeemme tavoitteet ja toimenpiteet. Pää tavoitteena oli verkostoitua muiden osatoteuttajien kanssa ja oppia, vaihtaa ja kehittää yhdessä hyviä käytäntöjä ja lisätä opettajien ja työelämän osaamista. Osatavoitteita olivat:

- tunnistaa ja kehittää uusia toimintamalleja työn opinnollistamiseen, huomioiden yleiset ja koulutusalaakohtaiset tarpeet korkeakouluopinnoissa
- edistää joustavien opintoprosessien kehittämistä työn opinnollistamisen mahdollistamiseksi
- kehittää uudenlaisia työtä ja opiskelua integroivia muotoja työharjoitteluratkaisujen rinnalle erityisesti terveysalalla.
- parantaa koulutuksen ja työn siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevia palveluita.

Toimenpiteiksi valitsimme yhteiset työn opinnollistamisen työpajat työelämän kumppanien kanssa opiskelijoiden oppimis- ja kehittämisprojektien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi ja arvioinnin mittareiden laatimiseksi. Lisäksi päätimme toteuttaa työelämän kumppanien kanssa kuusi työn opinnollistamisen pilottia. Tärkeänä pidimme myös osallistumista Verkkovirtahankkeen valtakunnalliseen, koulutusalaakohtaiseen ja alueelliseen kehittämistyöhön ja valtakunnallisen hankkeen tulosten levittämiseen ja juurruttamiseen Lapin amkissa.

TYÖN OPINNOLLISTAMISEN KOKEILUJA

Käynnistimme kehittämistoiminnan lappilaisella asenteella ”tehemä pois” – rohkeasti, reippaasti ja osaavasti. Organisoimme oman kehittämistiimin eli pilottien toteuttajat ja ns. sisäisen ohjausryhmän, jonka muodostivat opetuspäälliköt. Osaamisaloilta hankkeeseen sitoutuneet opettajat saivat olla itse ideoimassa, mihin koulutukseen ja millainen pilottikokeilu tehdään. Pilottiemme nimissä ” *Rytinällä restonomiksi, Rattaat pyörimään, Tilipussi, Sujuvasti sosionomiksi, Maaseudun erilaiset polut ja Osaajaksi työmaalle*” välittyy opettajien innostus uuden kehittämiseen (Kangastie 2016).

Pidimme kerran kuukaudessa yhteisen työkokouksen, jossa seurasimme pilottien etenemistä, vaihdoimme kuulumisia ja jaoimme osaamista. Tärkeänä koimme myös

päähankkeen projektipäällikön Hannu Kotilan osallistumisen kokouksiimme. Saimme häneltä ajankohtaista tietoa, tukea ja ohjausta. Työkokouksissa hyödynsimme saatuja kokemuksia ja päähankkeen kautta saatuja hyviä käytäntöjä ja osaamista.

Kokeilujen sitominen opetussuunnitelmien uudistamistyöhön oli erittäin tärkeää, jotta työn opinnollistaminen juurtuu kaikkiin koulutuksiin. 21.9.2017 pidettiin OPS2017 kehittämispäivä, jonka teemana oli työn opinnollistaminen ja osaamisen arviointi. Esittelimme opinnollistamisen ratkaisuja omalle välle ja pohdimme erityisesti osaamisen arviointia ja työelämän osallistamista kehittävään arviointiin. Kehittämispäivällä noin 100 opettajaa pohti ja keskusteli yhdessä työn opinnollistamisesta ja osaamisen arvioinnista.

TYÖN OPINNOLLISTAMISEN TULOKSIA

Osahankkeen tavoitteiden ja toteutuksen avulla halusimme saada tuloksia aikaan erityisesti Lapin alueella. Alueellisina tuloksina tavoittelimme sitä, että opiskelijoiden osaaminen limittyy paremmin työuraan ja varmistaa integroitumisen työelämään ja alueelliset kumppanuudet tiivistyvät ja rekrytointi helpottuu. Lapissa korkeakoulutettujen työttömyys on kasvanut ja yksi työttömien itsensä työpajoissa ilmoittama syy on opintojen aikana vähäiset verkostoitumisen mahdollisuudet työelämään. (Alapuranen ym. 2016.) Vahvuutena meillä on jo pitkään kehitetyt työelämäyhteistyön eri muodot, jossa kumppanuus on tärkeässä roolissa (Jankkila ja Kangastie 2014). Työn opinnollistamisen piloteissa on työelämän edustajat olleet vahvasti mukana mahdollistamassa tiivistä ja antoisaa yhteistyötä.

Paraikaa olemme vielä vaiheessa, jossa arvioimme tavoitteidemme saavuttamista ja saatuja tuloksia. Hankkeessa toteutettu vertaisarviointi ja itsearviointi sen osana tuotti meille arvokasta tietoa niistä asioista, joissa olemme onnistuneet ja joissa tarvitaan vielä kehittämistoimia. Opinnollistamisen prosessin näkyväksi tekemisessä on meillä vielä tehtävää samoin kuin työpaikkojen kouluttamisessa työn opinnollistamisen ohjaukseen.

Onnistumisena voidaan yhtenä esimerkkinä ottaa ennakoiva HOT eli ennakoivasti hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Siitä saamme kertoa tarkemmin keväällä ilmestyvässä päähankkeen kokoamassa työn opinnollistamisen oppaassa. Kehittämistoimia tarvitaan vielä työn opinnollistamisen prosessin kuvamisessa ja siihen liittyvien käytäntöjen levittämisessä kaikkiin koulutuksiin.

LOPUKSI

Jotta työn opinnollistaminen saadaan osaksi oppimisen ja opetuksen arkista toimintaa, vaatii se osaamista, kokeilemista ja käytännön työvälineitä ja ratkaisuja. Se vaatii myös opettajalle, työelämälle ja opiskelijalle hyötyjen auki kirjoittamista ja argumentoituja perusteluja. Opettajalle tulee uudenlaisia mahdollisuuksia tehdä työelämäyh-

teistyötä ja ohjata opiskelijoiden osaamisen kehittymistä. Työelämälle työn opinnollistaminen tarjoaa mahdollisuuden oppia paremmin tuntemaan opetussuunnitelman sisältöjä ja hankittavaa osaamista.

Kaikkien näkökulmasta olennaisinta on kuitenkin osaamisen ja sen hankkimisen nostaminen keskiöön, ei suorituskeskeinen opetus ja oppiminen. Opiskelijan näkökulmasta työn opinnollistaminen antaa mahdollisuuden työn ja oppimisen yhdistämisen oman osaamisensa kehittämisessä. Kuten eräs pilottiin osallistunut opiskelija toteaa – *”työn opinnollistaminen on erittäin hyvä ja tervetullut mahdollisuus hyödyntää omaa osaamista heijastaen opintokokonaisuuden ja opintojakson tavoitteisiin”*.

LÄHTEET

- Alapuranen, N., Kangastie, H., Kilpimaa, P. & Saari, P. 2016. Urasuunnittelulla korkea-koulutetut työmarkkinoille. Lapin AMK: N julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 3/2016.
- Jankkila, H. & Kangastie, H. 2014. Työelämälähtöisyys ja – läheisyys Lapin ammatti-korkeakoulussa. Toimintamallin avaus. Lapin AMK: N julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset. 21/2014.
- Kangastie, H. 2016. ”VERKOSTA VIRTAA” – Etäisyydet hallintaan verkostoyhteistyössä. Lumen 3/2016. Teema-artikkeli. Viitattu 6.4.2017.
- Kangastie, H. 2017. Voiko työtä opinnollistaa? – kokeiluja Lapin AMKISTA. Viitattu 6.4.2017. Pohjoiset tekijät- Lapin AMKin blogi.

II Työn opinnollistamisen pilottien kertomaa

"Tilipussi" – osaamisen tunnistaminen oppinnollistamisen suunnittelussa

Osaamistavoitteiset opetussuunnitelmat mahdollistavat opiskelijalle yksilöllisen opintopolun suunnittelun sekä osallistavan arvioinnin, koska opintojaksojen osaamisen arviointi tapahtuu suhteessa kompetensseihin ja osaamistavoitteisiin. Tässä artikkelissa kuvataan, miten opetussuunnitelmassa kuvatut osaamistavoitteet avattiin Verkkovirta-hankkeessa toteutetussa oppinnollistamisen Tilipussi-pilotin suunnittelussa konkreettisiksi työtehtäviksi ja arviointikohteiksi.

OSAAMISTAVOITTEIDEN TUNNISTAMINEN

Lapin ammattikorkeakoulu Oy:n verkkosivuilla opiskelijoille kerrotaan oppinnollistamisen järjestelmän olemassaolosta ja oppinnollistamisprosessista. Pilotin aloitusvaiheessa opettajat tiedottivat opiskelijoita oppinnollistamisen mahdollisuudesta myös sähköpostitse. Lapin ammattikorkeakoulun kaupan ja kulttuurin osaamisalalla pilotiksi valikoitui palkkahallintoon ja henkilöstöjohtamiseen liittyvien opintojaksojen (15 op) osaamiskokonaisuus, joka sisälsi opintojaksot Palkkahallinto/Työsuhdeosaaminen (5 op), Palkanlaskennan erikoisosaaja (5 op) sekä Henkilöstövoimavarojen johtaminen (5 op). Osaamiskokonaisuus nimettiin Tilipussiksi. Ennen opiskelijoiden ja työnantajan kanssa käytyä oppinnollistamisneuvottelua opettajat täsmensivät sekä opintojaksoilla tavoiteltavan osaamisen, että opintojaksojen arviointikriteerit. Lisäksi he suunnittelivat kuinka hankittu osaaminen ja arviointikeskustelu dokumentoidaan. Tämän jälkeen he tekivät sopimuksen työnantajayrityksen kanssa ja hakivat pilottiin kiinnostuneita opiskelijoita.

Työssä oppiminen muodostuu Saranpään (2009a, 71) mukaan neljästä vaiheesta: tutkiminen, suunnitleminen, toteuttaminen ja arvioiminen. Tutkimisvaiheessa määritellään osaamisen tunnistamisen aktiiviset toimijat ja toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet osaamisen tunnistamiseen. Tähän vaiheeseen osallistuivat sekä opiskelija että työnantajan ja korkeakoulun edustajat. Suunnitteluvaiheessa sovitettiin oppinnollistamiseen liittyvät yksityiskohdat: toteutusaika ja -paikka, osaamistavoitteet, ohjaus, vastuu ja arvioinnin toteuttaminen. Toteuttamisvaiheessa kaksi opiskelijaa kerrallaan suorittivat opintojaksoja työpaikalla. Toteutusjakson päätteek-

si pidettiin arviointikeskustelu, johon osallistuivat opiskelija, työpaikan ohjaaja sekä opettaja.

Opinnollistamissuunnitelman laatiminen edellyttää, että opiskelijat perehtyvät korkeakoulun opetussuunnitelman opintojaksokuvauksiin ja osaamisen tavoitteisiin. Tutkinnon ja opintojaksojen osaamistavoitteet auttavat opiskelijaa hahmottamaan, millaista osaamista häneltä edellytetään kultakin tutkinnon osa-alueelta. Tärkeää on, että tavoitteet ovat selkeitä ja ymmärrettäviä: samaa edellytetään opetussuunnitelmilta. Osaamisen tunnistaminen vaatii opiskelijoita erittelemään ja arvioimaan yksityiskohtaisemmin opintojaksokuvauksissa olevia osaamistavoitteita suhteessa työelämän tehtäviin.

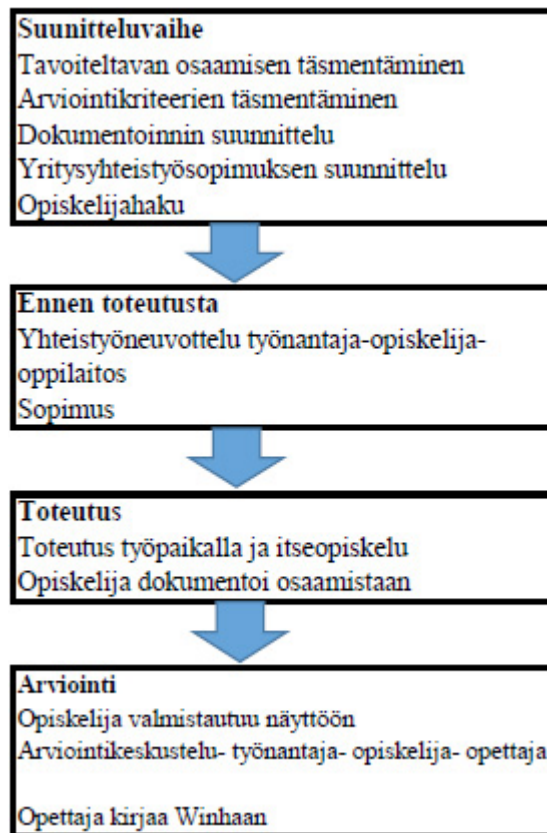
Avuksi osaamistavoitteiden konkretisointiin erilaisiksi työtehtäviksi ja arviointikohteiksi työpaikalla otettiin Osataan! -hankkeessa laadittu arviointilomake. Arviointilomake on tarkoitettu opiskeluprosessin alustavaan suunnitteluun tilanteessa, jossa opiskelija suorittaa yhden tai useamman opintojakson työpaikalla (palkallisessa työssä) tai työpaikkälähtöisessä projektissa. Lomake toimii myös perehdytyksenä opintojaksoon ja työtehtäviin. (De Arruda Camara A. ja Aaltonen K, 2017.) Lomakkeen avulla opettajat kuvasivat missä työtehtävissä opiskelija voi saavuttaa opintojakson osaamistavoitteet. Ohjauskeskustelussa neuvoteltiin osaamistavoitteista ja siitä, miten vaadittu osaaminen näyttäytyy eri työtehtävissä ja -tilanteissa. Lisäksi keskusteltiin hyväksyttävän osaamisen tasosta ja arvosanakohtaisista kriteereistä (mitä ja millä tasolla opiskelijan tulee tietää, taitaa, ymmärtää). Pilotointivaiheessa opettajat tekivät kuvaukset ja niitä arvioitiin etukäteen yhdessä työpaikalla työnantajan ja opiskelijoiden kanssa. Opiskelijat totesivat kuvaukset hyviksi esimerkeiksi myös muiden opintojaksojen osaamistavoitteiden osittamiseen työtehtäviksi. Opintojakson arviointikriteerit määriteltiin opetussuunnitelman arviointikriteerien mukaisesti.

OPINNOLLISTAMISSUUNNITELMAN LAATIMINEN

Työpaikalla oppimiselle laadittiin suunnitelma yhdessä työnantajan, opiskelijan ja opettajan kanssa, missä sovittiin sekä siitä, milloin opinnollistamisen prosessi alkaa ja päättyy että missä työtehtävissä oppiminen tapahtuu. Lisäksi kuvattiin tavoitteena oleva osaaminen ja tapa millä se näytetään. Opiskelijalle sovittiin ohjaajat sekä työpaikalla että korkeakoulussa. Osaamisen arviointi ja ohjausvastuut määriteltiin, jonka lisäksi sovittiin arviointikriteerit ja kuka arvioi osaamista.

Työpaikalla opittavien asioiden lisäksi on myös asioita, joita on syytä opiskella koulutusorganisaation tarjoamissa oppimisympäristöissä. Ne pilottiprojektiin tulevat opiskelijat, joilla ei ollut lainkaan aiempaa työkokemusta palkkahallinnon alueelta saivat lisätueksi työoikeuden itseopiskelumateriaalin Moodle-alustalla. Sen osalta he saivat myös erillisen näyttötehtävän, jonka opettaja arvioi.

Kokonaisuutena Tilipussi -pilotin opinnollistamisen prosessi eteni vaihteittain erilaisina työvaiheina:

Kuvio 1. Tilipussi –pilotin vaiheet

Pilotin ensimmäinen toteutus oli keväällä 2016, toinen ja kolmas toteutus alkuvuodesta 2017. Onnistuneet toteutukset lisäsivät opiskelijoiden kiinnostusta työpaikoilla tapahtuvaan oppimiseen. Opinnollistamisen onnistumisen kannalta keskeisiä asioita ovat hyvä suunnittelu, sitoutuneet toimijat ja selkeä ohjeistus sekä opiskelijoille, työpaikan ohjaajille, että opintojaksojen opettajille.

LÄHTEET

- De Arruda Camara A. ja Aaltonen K. Osaamistavoitteiden konkretisointi työtehtäviksi ja arviointikohteiksi. Osoitteessa: <http://blogit.haaga-helia.fi/osataan/tyokalu/>. Luettu 8.3.2017
- Saranpää, M. 2009. Osaamisen tunnistaminen ja työstä oppiminen korkeakoulutaisoisesti. Teoksessa Grön, I. (toim.) Näkökulmia korkea-asteen oppisopimuksen kehittämiseen. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Helsinki: Edita. 65 – 80

"Tilipussi" – näkökulma työssä oppinnollistamisesta

Olen toiminut useiden vuosien ajan monimuotoryhmien tuutoriopettajana. Uusien opiskelijoiden aloittaessa opintonsa, opettajatuutorin tehtävänä on käydä HOPS – keskustelu jokaisen aloittavan opiskelijan kanssa. Viimeisten vuosien aikana melko usean opiskelijan taustalla on merkonomiopinnot. Opintojensa jälkeen monet työllistivät omalle osaamisalalleen, mutta viime vuosien yhteistoimintaneuvottelujen vuoksi ja muitakin syitä löytyy, he haluavat saada osaamisensa tueksi ylemmän korkeakoulututkinnon. Ensimmäinen ajatus heillä on ja he tuovatkin sen pian esille eli kysymyksen: Voinko ammattiopistotutkinnolla tai työkokemuksen avulla hyväksilukea opintojani? Aikaisemmin tähän kysymykseen on voinut vastata, että ”kyllä, ainakin tuon perusharjoittelun (12 opintopistettä (op)) tällä voi hyväksilukea työkokemuksellasi”, mutta mitä muuta, siihen ei löydy yksiselitteistä vastausta.

Verkkovirta –hankkeessa (Verkkovirta 2017) on etsitty ja pilotoitu erilaisia mahdollisuuksia hankkia osaamista työssä opetussuunnitelman mukaisia opintoja. Tämän mahdollistamiseksi on pohdittu prosessia, jonka mukaan tarvittava osaaminen voidaan saavuttaa tai todentaa. Lähtökohtana tässä työssä on olemassa olevat opetussuunnitelmat, niiden sisältämät opintokokonaisuudet sekä asetetut osaamistavoitteet ja niiden arviointi. Tässä kohtaa opettajatuutorilla voi mennä sormi suuhun, kuin myös opiskelijalla hänen tutustuessaan opetussuunnitelmiin. Miten omassa työssä tapahtuva osaaminen voidaan todentaa ja saavutetaanko opetussuunnitelmissa esitetyt tavoitteet ja mitä tarkoittavat nämä tavoitteet? Mitä pitäisi tehdä, jotta nämä seikat kohtaisivat ja osaaminen voidaan konkreettisesti osoittaa ja arvioida? Ja, miten arviointi tapahtuu? Näihin kysymyksiin opettajatuutori on ensimmäinen, jonka kanssa vastauksia kysymyksiin ryhdytään etsimään. Tähän työhön tarvitaan lisäksi muita osaamisalan asiantuntijoita – opettajatiimiä - eli työssä oppinnollistamisen ei ole ainoastaan opettajatuutorin tehtävä.

OPISKELIJALÄHTÖINEN OIVALLUS

Mitä opetussuunnitelma kertoo esimerkiksi tammikuussa 2017 Lapin ammattikorkeakoulussa liiketalouden monimuotoryhmässä opiskelunsa aloittaneelle julkishallinnossa taloushallintotehtävissä pitkään työssäolleelle, joka haluaa opinnollistaa opintojaan työssään. Hän ottaa esiin opetussuunnitelman ja huomioi heti, että opintojaksot liiketoimintaosaaminen 5 op, markkinointiosaaminen 5 op, talousosaaminen 5 op, työvälineosaaminen 5 op, tuloksellinen liiketoimintaosaaminen 5 op ja työyhteisöosaaminen 5 op, ovat ensimmäisen lukuvuoden opintoja. (SoleOPS 2017.) Voisiko jopa 35 op opinnollistaa? Ainakin tuo markkinointiosaaminen ei kuulu osaamisalueeseen, mitähän noissa muissa on tavoitteena?

Liiketoimintaosaamisen 5 op kokonaisuus sisältää kansantaloutta, yrityksen perustamiseen liittyviä opintoja, kannattavan liiketoiminnan perusteita, yritysoikeutta ja kieliäkin (suomea ja englantia). Näistä opinnoista on jo niin kauan ja työssäkään opiskelija ei voi osaamistaan näistä asioita lisätä. Katsotaanpa sitten tuota talousosaamista 5 op – tässä on ainakin paljon tuttua, tästä voisin kysyä tuutoriltani, mitä voisin tehdä? Entäpä tuo työvälineosaaminen, minähän käytän joka päivä työssäni taulukkolaskentaa ja tekstinkäsittelyohjelmaa, tuota kuvankäsittelyä ehkä pitäisi opiskella, onnistuisikohan se täällä työssä? Tästäkin kysyn kyllä tuutoriltani. Niin ja tuolla tuloksellinen liiketoiminta on tuo kirjanpito ja tilinpäätös, tätä työtähän minä teen kokoajan ja entä tuo palkanlaskenta, ensi kuussa siirryn palkanlaskentaan. Mitä mahdollisuuksia minulla on oppia kokonaisuuksia työssäni, kun osia siellä jo nyt kuuluu työtehtäviini? Nyt pitää kyllä ottaa pikaisesti yhteyttä tuutoriini, asiat pitää selvittää ennen kuin opintojaksot alkavat.

YHTEINEN SUUNNITTELU

Opettajatuutorina saan opiskelijalta pitkän kysymyslistan, joihin ratkaisuja ei ole heti tarjolla. Tässä tapauksessa lähtisin suunnittelemaan kokonaisuutta, jolla opiskelija voi työssä opinnollistaa 20 op (taloushallinto-osaaminen 5 op, työvälineosaaminen 5 op, työyhteisöosaaminen 5 op sekä 5 op osuus tuloksellisesta liiketoiminnasta sisältäen kirjanpidon ja tilinpäätöksen, talousmatematiikan ja suomen kielen). Esimerkitapaus vaatii tarkan suunnitelman laatimisen, josta selviää osaamistavoitteet sekä kuvauksen siitä, miten ne saavutetaan. Yksi merkittävimmistä asioista on luoda selkeät arviointikriteerit, koska myös työnantaja on työssä opinnollistamisessa tärkeä osaamisen arvioija opiskelijan oman arvioinnin lisäksi. Opiskelijan on hyvä tietää etukäteen, mitä muuta hänen tulee tehdä, koska suunnitelmassa voi olla osioita, kuten esseetehtäviä tai tenttejä tai jopa osallistumista osittain tarjolla oleviin luentoihin. Tätä työtä tuutoriopettaja ei voi tehdä yksi eli tähän tarvitaan opettajatiimin apua ja suunnitelman tekemiseen tarvitaan kaikkien niiden panosta, joiden osaamisalueeseen suunnitellut opinnot kuuluvat. Selkeän suunnitelman avulla opiskelijan on hyvä

lähteä keskustelemaan työnantajan kanssa mahdollisuudesta työssä oppimiseen, koska siihen tarvitaan aina työnantajan suostumus ja sitoutuminen.

Työssä oppinnollistaminen on haasteellista sekä opiskelijalle että opettajatuutorille ja opettajatiimille, koska jokainen opiskeijan esittämä ehdotus hankkia tradenomiopinnoissa tarvittavaa osaamista työssä oppimalla, johtaa jokaisen kohdalla tiettyyn räätälöintiin. Valmiita suunnitelmia ei ole olemassa eli ne pitää jokaisessa tapauksessa rakentaa erikseen. Yksi vaihtoehto on, että tehdään etukäteen ”paketteja”, jotka soveltuvat nykyisiin merkonomitasen työpaikoille – tämä vaatisi lisätutkimusta mer-

konomien työllisyydestä ja siitä, millaisissa työtehtävissä he toimivat. Suuri apu tässä suunnittelutyössä on selkeät ja kattavat opetus- ja toteutussuunnitelmat sekä arviointikriteerit, joiden avulla voidaan helposti nähdä, mitä osaamista opintojaksolla halutaan saavuttaa ja millä tavoin sekä miten tätä osaamista arvioidaan.

TYÖSSÄ OPINNOLLISTAMISEN HAASTEET

Nykyisten korkeakouluissa käytettyjen toimintatapojen muuttuessa uusien oppimisympäristöjen ja digitaalisaation sekä 2. asteen koulutusreformin myötä yhä enemmän aikaisempaa osaamista tukevammaksi, työssä oppinnollistamisen toteuttaminen ja mahdollistaminen tuo uusia haasteita. Tavoitteeksi on asetettu myös nopeuttaa 2. asteella opiskelevien sijoittumista työelämään, mikä voidaan toteuttaa ympärivuotisella koulutustarjonnalla sekä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisella ja tunnistamisella. Tulevaisuudessa korkeakoulujen yksi rahoitusperuste on laadullinen työllistäminen, mikä tarkoittaa korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistymistä oman osaamisalansa vaativiin työtehtäviin kuten asiantuntija- tai johtamistehtäviin eli rahoitusperusteena on valmistuvien urakehitys. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:8.)

Toinen muutos ovat ns. väyläopinnot, jotka on päätetty ottaa käyttöön Lapin ammattikorkeakoulussa. (Juola 2017.) Väyläopinnot mahdollistavat nopeamman reitin erillishaun kautta korkeakoulututkintoon suoraan valmistumisen jälkeen ilman pääsykoetta. Väyläopinnot on tarkoitettu 2. asteen opiskelijoille. Esimerkiksi liiketaloutta 2. asteella opiskeleva voi samaan aikaan opintojensa kanssa opiskella ammattikorkeakoulun liiketalouden koulutusohjelman ensimmäisen vuoden opintoja 30 op. Lisäksi opiskelija voi hakea toiset 30 op osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kautta tai työssä oppinnollistamisen kautta, mikä mahdollistaa opintojen nopeuttamisen vuodella. Korkeakoulututkinto antaa paremmat mahdollisuudet työllistyä tai siirtyä edellä mainittuihin vaativimpiin tehtäviin tai kehittyvämpään sekä pysyvämpään työuraan. Ammattiopistosta valmistunut voi siis hakeutua ammattikorkeakou-

luun joustavammin ja valmistuminen on nopeampaa. Tämä vaihtoehto tuo työssä oppinnollistamiseen lisähaasteen, koska nyt tulee tehdä suunnitelmia suuntaaviin opintojaksoihin, joissa osaamista tulee hankkia työelämässä haastavimmissa tehtävissä. Tämä tarkoittaa käytännössä myös sitä, että työnantajalta vaaditaan joustavuutta ja halua edistää työntekijöidensä osaamista mahdollistamalla siirtyminen vaativampiin tehtäviin, joiden kautta osaamista voidaan laajentaa työssä.

Työssä oppinnollistaminen vaatii siis kehittävää keskustelua ja tarkkaa suunnittelua opiskelijan, opintojaksoista vastuussa olevien opettajien sekä työnantajien välillä työssä oppinnollistamisen toteuttamiseksi. Toisaalta uusi malli tarjoaa työelämälle monialaisia osaajia erilaisiin työtehtäviin nopeasti muuttuvassa globaalissa maailmassa.

LÄHTEET

Juola V. 2017. Lapin ammattikorkeakoulu. Kehittämisjohtajan päätös 2/2017. Viitattu 11.4.2017.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:8. Ehdotus laadullisen työllistymisen sisällyttämiseksi korkeakoulujen rahoitusmalleihin 1.1.2019 alkaen. Viitattu 11.4.2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79311/okmo8.pdf?sequence=9>

SoleOPS 2017. Lapin ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.4.2017. https://soleops.lapinamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=12910980&koulOhj_id=7189916&valkiel=fi&stack=push.

Verkkovirta 2017. Verkkovirta – Työn oppinnollistamista verkkoyhteistyönä. Viitattu 10.4.2017. <http://www.amkverkkovirta.fi/>

"Rattaat pyörimään" -pilotti Rovaniemen hoitotyön koulu- tuksessa verkkovirta-hankkeessa

JOHDANTO

Verkkovirta-hankkeessa on todettu työn opinnollistaminen olevan vaihtoehtoinen tapa opiskella. Esimerkiksi AMK-tutkinnon edellyttämää hoitotyön ammattiosaamista voidaan hankkia tekemällä työtä opintojen aikana. Näin voidaan yhdistää työntekoa ja AMK-opintoja esimerkiksi yrityksissä. Opinnollistaminen voi perustua niin opiskelija-, työpaikka- kuin korkeakoululähtöisyyteen. Täten opiskelua voidaan nivoa työntekoon esimerkiksi aikuisopintojen aikana.

Lapin ammattikorkeakoulussa hoitotyön koulutuksessa sairaanhoitajiksi opiskelee myös yrittäjiä, jotka ovat hakeutuneet aikuisopiskelijoiksi. He haluavat vahvistaa osaamistaan, jonka avulla he voivat monipuolistaa sosiaali- ja terveydenhuollon yrityspalvelujaan sairaanhoitajina. Samaan aikaan he toimivat yrittäjinä ja hoitotyön opiskelijoina. Tässä on haaste ylläpitää yritystoimintaa ja opiskella samaan aikaan. Verkkovirta-hanke on mahdollistanut pilotoida uudenlaisia tapoja opiskella niin että yrittäjä voi opinnollistamisen avulla toimia yrittäjänä ja opiskella samaan aikaan ainakin osan hoitotyön opinnoistaan.

Lapin ammattikorkeakoulussa oli aloitettu pilotoinnit Verkkovirta-hankkeessa jo aiemmin. Sovittiin että osallistun tähän opinnollistamisen pedagogiseen kokeiluun ja tulen vauhdilla liikkuaan junaan keväällä 2016. Tällöin pilottia ideoitiin ja nimettiin "Rattaat pyörimään opinnäytetyössä", mutta kuinka sitten pilotointi etenikään.

Ideointi lähti liikkeelle tällaisessa opettajan työtilanteessani keväällä 2016. Kirjoitin Helena Kangastielle e-postia: *"Tässä työruuhkan keskellä tällainen idea on virinnyt tai on kehitteillä. Olemme jutelleet Susanna Kantolan ja Sari Melamiehen kanssa. Lähetin yhden pyynnön meidän eräälle aikuisopiskelijalle, lähtisikö hän mukaan ja odotteleen vastausta häneltä. Tai voisiko tätä idistä tarjota ja houkutella mukaan jonkun toisen opiskelijan."* Kerron tässä artikkelissa meidän hoitotyön opintojen opinnollistamisen pilotoinnista, joka virisi näistä yhteistyömme ajatuksista.

PILOTIN IDEOINTI JA TOTEUTUS

Rovaniemellä Verkkovirta-hankkeessa suunnittelin yhteistyössä piloteista vastaavan Helena Kangastien, opettajatuutori- opintojen-ohjaaja Susanna Kantolan, lehtoreiden Sari Melamies, Panu Huczkowskin ja Anna-Leena Nousiaisen kanssa, miten voimme

pilotoida työn opinnollistamista opintojaksoissa. Tarkastelimme hoitotyön koulutuksen opetussuunnitelmaamme, joka perustuu osaamiseen. Ideana oli tarjota opintojen opinnostamista hoitotyön aikuisopiskelijoille, joilla oli jokin aiempi ammatillinen tausta. Alkuteemaksi muotoutui *”Hoitoalan yrittäjänä kehittyminen”*, jota pilotoinnin edetessä voitiin muokata sen perusteella, keitä hoitotyön opiskelijoita tämä alkoi kiinnostaa.

Yhteistyössä rattaat alkoivat sitten pyöriä, ainakin meidän opettajien mielestä. Olimme päässeet myös opettajien kesken yhteistyössämme alkuun pilotin ideoinnissa ja kirjoitin jälleen Helenalle: *”Tällaisella opintojaksojen idealla ollaan liikkeellä tällä hetkellä. Tätä voi muokkailla sen perusteella, kuka hoitotyön opiskelijoistamme innostuu.”* Odottelin vastausta hoitotyön opiskelijaltamme, jolle e-postia olin lähettänyt toisenlaisesta opiskelumahdollisuudesta yrittäjänä. Olimme liikkeellä yhtäältä opiskelija- ja toisaalta Lapin ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutuslähtöisesti. Taustalla oli vaikuttamassa opinnäytetyöprosessi, jonka olimme käynnistäneet alkutalvesta 2016. Kyseinen opiskelija aloitti opinnäytetyöskentelyn pbl-tutoriaalissani, joten olin tutustunut häneen tällä tavalla.

Opinnäytetyö sisältyy AMK-opintoihin. Suomalaisessa hoitotyön koulutuksessa sairaanhoitaja- ja/tai terveydenhoitajaopiskelijat voivat vahvistaa tulevaa sosiaali- ja terveysalan työtään ajatellen näyttöön perustuvaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-osaamistaan. Valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (2005, 4§, 7§) todetaan: *ammattikorkeakoulututkintoon sisältyy opinnäytetyö, jonka tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammatitopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä.* Lisäksi asetus (10§) toteaa, että ammattikorkeakoulututkintoa varten opiskelija *kirjoittaa opinnäytetyönsä alalta kypsyysnäytteen*, jolla hän osoittaa perehtyneisyyttä alaan ja suomen tai ruotsin kielen taitoaan.

Hoitotyön koulutuksessa meillä on vankat perinteet opinnäytetyöskentelystä myös Lapin ammattikorkeakoulussa. Sairaanhoitajaopiskelijoiden opinnäytetyö täyttää EQF-6-tason vaatimukset, on toimeksiantajalähtöistä ja hoitotyön ammattiosaamista vahvistavaa työskentelyä. Opinnot ovat sidoksissa hoitotyön koulutuksessa EY-säädöksiin. Ne edellyttävät harjoittelua, puolet tutkinnon opinnoista, terveydenhuollon eri toimintaympäristöissä. Täten opinnäytetyön opinnot sisällytetään harjoitteluopintoihin, mikä edistää samalla sosiaali- ja terveydenhuollossa yhteistyösuhteiden luomista ja työllistymistä opintojen päätyttyä alan yrityksiin tai organisaatioihin esimerkiksi Lapin maakunnassa ja Suomen, Norjan, Ruotsin ja Venäjän arktisella raja-alueella.

Opinnäytetyöskentely laajentaa lappilaisen ja arktisen alueen sosiaali- ja terveyspalvelujen laatu- ja turvallisuuskysymysten ymmärtämistä sekä johtamis- ja yrittäjäyystietämystä. Lisäksi alan kansainvälisen tutkimustiedon etsiminen tai erilaisissa hankkeissa työskentely vahvistavat kansainvälistymis-, innovaatio- ja ammattitaito-osaamista. Tiedonhankintataidot ja tutkitun tiedon soveltaminen ovat sellaisia ammattitaitoja, joita opitaan yhteistyössä kotimaisissa tai kansainvälisissä yrityksissä.

Täten opinnäytetyöprosessi on mahdollista opinnollistaa myös hoitotyön opintojen aikana.

Lapin ammattikorkeakoulussa hoitotyön opetussuunnitelman pedagogisissa lähtökohdissa korostuvat monipuoliset ongelmaratkaisu- ja projektimaiset taidot. Tämän vuoksi on kysyttävä, miten näitä opitaan opinnäytetyöprosesseissa. Hoitotyön opiskelijat etsivät ja löytävät sosiaali- ja terveysalan toimeksiantajilta opinnäytetyö- ja kehittämisaiheita ratkottavaksi syventäen kyseistä osaamistaan. Sairaanhoidajaopiskelijat perehtyvät hoitotyön kehittämiskysymysten ratkaisemiseen ja toimintojen kehittämiseen 15 opintopisteen ja 405 työtunnin aikana. Tämä tarkoittaa 40 tunnin työviikkoja lähes 11, mikä on noin 7% koko sairaanhoidajan 210 op:n tutkinnosta. Lisäksi tätä hoitotyön osaamista tukevat monipuoliset ammattiopinnot ja tutkimus- ja kehittämismenetelmäopinnot. Tästä onkin mielenkiintoista pohtia, miten yrittäjät voivat työn opinnollistamisen avulla hankkia sairaanhoidajan ammattiosaamistaan.

Tultiin tulokseen: opinnäytetyöskentely soveltuu myös hoitotyön opiskelijalle, joka haluaa kehittää yrityksensä palveluja tuotteistamalla niitä toteuttaen opinnäytetyönsä toiminnallisella ratkaisuoitteella. Odottamani vastaus tuli ja yrittäjäopiskelija tarttui uuteen opiskelutapaan. *Rattaat pyörimään opinnäytetyössä*” -aloituspilotin käynnistyessä Kauneushoitola Dibicenter -yritys oli nimeltään Dibi Center Kauneus ja Terveys. Yrittäjä Jaana Rutonen oli aloittanut sairaanhoidajan (AMK) -opinnot Lapin ammattikorkeakoulussa, Rovaniemen kampuksella. Hoitotyön opiskelijana Jaana oli aiemmalta ammatiltaan koulutettu hieroja ja kosmetologi. Hän oli aloittanut hoitotyön opinnot aikuisopiskelijaryhmässä tammikuussa 2014. Aloituspilotin käynnistyessä hoitotyön opiskelijana Jaana oli edennyt 3. lukuvuoden opintoihin, joita olivat AMK-opinnäytetyö (15 op) sekä Johtaminen ja kehittäminen hoitotyössä (15 op). Aloitimme pilotoinnin AMK-opinnäytetyöstä vuonna 2016.

AMK-opinnäytetyön toteutusta oli kokeiltu päiväkirjamuotoisella tavalla Haaga-Heliassa. Tästä sain vinkin Hannu Kotilalta. Tutustuin päiväkirjamuotoisen opinnäytetyön -ohjeeseen, koska ajattelin että Jaanakin voisi toteuttaa opinnäytetyön yrityksessään tällä tavalla ja kehittää palvelutuote-esitettään dokumentoimalla työskentelyään päiväkirjamaisesti. Tästä ideasta kuitenkin luovuttiin. Jaana toteutti opinnäytetyönsä soveltaen projektimaista työskentelyä, ja sovelsimme Lapin ammattikorkeakoulun AMK-opinnäytetyön ohjeistusta ja lomakkeita tässä pilotissa. Hanke mahdollisti myös pilotin toteuttajana tutustumisen yrityksen toimintaan opinnäytetyöskentelyn yhteydessä. Verkkovirta-hanke antoi täten lisävoimavaraa tällaiseen yhteistyökäyntiin opinnäytetyöskentelyn aikana.

Opinnäytetyö valmistui joulukuksi 2016. Tämän prosessin aikana Jaana perehtyi kauneuskirurgisen potilaan hoitotyöhön. Samalla hänellä oli mahdollisuus tehdä tutustumiskäyntejä kauneuskirurgisia palveluja tuottaviin yrityksiin Rovaniemellä. Opiskelija oli havainnut, että Suomessa tehdään yhä enemmän kauneuskirurgisia toimenpiteitä, mutta miten niihin etukäteen valmistaudutaan ja miten hoitojen jälkeen osataan itse hoitaa itseään kotona. Nykyisin ovat myös yläluomileikkauspotilaat kauneuskirurgisia potilaita, ellei heillä ole jotain erityistä lääketieteellistä syytä, jonka perusteella he ohjautuvat erikoissairaanhoidoon. Kauneuskirurgiseen hoitoon tuleva

potilas valmistautukin kotona yksin toimenpiteeseen ja toteuttaa itsehoitoa kotona toimenpiteen jälkeen mahdollisesti saamiensa ohjeiden perusteella. Tarkoituksena olikin tehdä opas etukäteen yläluomileikkaukseen valmistautuvalle ja hoidon jälkeen itsehoitoiselle asiakkaalle. Tällä opinnäytetyöllä saatiin tietoa plastiikka- ja esteettisestä kirurgiasta ja kauneuskirurgisen potilaan hoitotyöstä sairaanhoitajille ja –opiskelijoille. Samalla kun Jaana etsi ja dokumentoi myös meille hoitotyön koulutukseen ammattitietoa, niin hän tuotti yritykselleen yläluomileikkausasiakkailleen ohjausoppaan, jota voi jakaa muiden kauneushoitojen yhteydessä.

Tämän jälkeen edettiin *Johtaminen ja kehittäminen hoitotyössä* –opintojakson (15 op) toteutukseen syksyllä 2016 ja toteutus on jatkunut keväälle 2017. Opinnoista 7 op on opinnollistettu ja 8 op toteutuu perinteisesti. Näissä opinnoissa opiskelija voi valita ja syventää osaamistaan joltain hoitotyön osaamisalueelta. Jaana valitsi sisätautikirurgisen potilaan hoitotyön, jota osaamista hän halusi perusosaamisen lisäksi vahvistaa. Hän on toteuttanut näitä opintoja (8 op) syksystä alkaen ja osaamisen näyttöpäivät on sovittu maaliskuulle 2017. Sisätauti-kirurgisen potilaan hoitotyön osaamisen näytöt puolestaan toteuttavat lehtorit Anna-Leena Nousiainen ja Tarja Pykäläinen Envi-opiskeluympäristössä Lapin ammattikorkeakoulun Rovaniemen kampuksella. Olemme yhteistyössä, opiskelija ja opettajat, voineet laajentaa alkuperäistä pilottia myös hoitotyön ammattiaineiden opiskeluun. Myöhemmin 4. lukuvuoden opinnoista vielä liitettiin opintojakso *Näyttöön perustuva päätöksenteon harjoittelu* (15 op) tähän alkuperäiseen pilotointiin. Tämän opintojakson harjoittelusta puolet on opinnollistettu ja puolet Jaana toteuttaa perinteisesti tämän vuoden aikana. Lopulta meillä on hoitotyön opintoja voitu kokeilla yrittäjän kanssa hänen työtään opinnollistamisella yhdistäen perinteiseen opiskelutapaan. Näin on saatu hoitotyön opinnot pyörimään kokeilun myötä laajennetulla nimellä ”*Rattaat pyörimään*”.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Mitä tämä ”*Rattaat pyörimään*” -pilotti on opettanut? Omakohtaisesti olen saanut uudenlaista näkemystä erilaisesta opiskelutavasta, työn opinnollistamisesta. Verkko-virta-hanke mahdollisti osallistumisen monin tavoin. Sain perehtyä hoitotyön yrittäjänä toimivan opiskelijan yritystoimintaan ja palveluihin. Osallistumalla hankkeeseen oli mahdollista kuulla ammattikorkeakoulun eri aloja edustavien opettajien käsityksiä pedagogiikasta käymällä yhteisiä keskusteluja.

Tämän pilottikokemuksen perusteella havaitsin: olemme olleet alkuvaiheessa. Hankkeen edetessä on tietoisuus työn opinnollistamisesta alkanut hiljalleen tulla tutuksi itselle ja opettajakollegoilleni. Hankkeen aikana olemme pohtineet, mitä tämä työn opinnollistaminen ja sen käsitteet tarkoittavat ja miten hoitotyön koulutuksen opintojaksoja voidaan pedagogisin menetelmin mixata esimerkiksi yrittäjänä toimivan hoitotyön opiskelijan ammattiosaamisen edistämiseen. Minkälaisia opiskelutapoja voimme yrittäjänä toimiville hoitotyön opiskelijoille tarjota etukäteen ja opintojen aikana sekä miten toteutetaan osaamisen arviointia? Tämän pilotin myötä olen

havainnut, että ammattipedagogisten menetelmien monipuolisuus on valttia myös jatkossa. Tämä edellyttää jatkokehittämistyötä opiskelijoiden, yrittäjien ja opettajien välillä.

Hoitotyön yrittäjäopiskelijan oppimispolkua voidaan kuvata kolmivaiheisesti kohti ammattiosaamista: osaamisen kartoitus ja opintojen aloitus, opintojen suunnittelu, opintojen toteutus ja arviointi. Kuvioon 1 tiivistin yrittäjäopiskelijan ”Rattaat pyörimään” – pilotin oppimispoluksi. Yrittäjänä toimivan opiskelijan hoitotyön opinnot ovat alusta alkaen hyvä suunnitella perinteisen ja opinnollistamisen tavoin toteutettaviksi.

Kuvio 1. Hoitotyön yrittäjäopiskelijan oppimispolulla kohti ammattiosaamista. (Seppänen Raija 2017)

Pilotin avulla oli mahdollisuus uudella tavalla suunnitella hoitotyön opintojen räätälöintiä omien hoitotyön opettajakollegoiden yhteistyönä. Samalla käsitys siitä, mitä tarkoittaa työn opinnollistaminen, on avautunut uudella tavalla itselleni ja kollegoilleni.

Opinnäytetyöprosessin edetessä käytimme Lapin ammattikorkeakoulun olemassa olevia AMK-opinnäytetyön lomakkeita. Pilotin muissa opintojaksoissa olisi ollut tärkeää hyödyntää Verkkovirta-hankkeessa kehitettyjä lomakkeita ja niiden avulla dokumentoida opiskelijan opintojen mixattuja toteutuksia. Tämä on myös kehittämisen arvoinen asia.

Lisäksi opettajina tarvitsemme edelleen täydennyskoulutusta uusista ammattipedagogista menetelmistä. Verkostomainen lisäoppi on edelleen tarpeellista: miten voimme suunnitella, toteuttaa ja arvioida hoitotyön koulutuksessa opinnollistettuja opintojaksoja? Tässä on edelleen kehittämistarvetta, vaikka uuden hankkeen avulla.

LÄHTEET

- Aaltonen, K., Moisio, A. & Mäki, K. 2015. Duunista opintopisteiksi – opas työn opinnollistamisesta. Osataan! -hanke. Helsinki: Haaga-Helia AOKK.
- Aaltonen, K., Moisio, A. & Mäki, K. 2015. Verkkovirta – ratkaisuja työn opinnollistamiseen. Alkuperäinen teksti Duunista opintopisteiksi – opas työn opinnollistamisesta. Helsinki: Haaga-Helia AOKK.
- Kauneushoitola Dibicenter 2017. Pilotin käynnistyessä Dibi Center Kauneus ja Terveys. Viitattu 18.3.2017 <http://www.dibiroi.fi>.
- Kotila, H., Lagstedt, A. & Jaakola, M. 2016. Päiväkirjamainen opinnäytetyö. Alkuperäisidea. Haaga-Helia AOKK. Viitattu 18.3.2017 <http://www.amkverkkovirta.fi/yleiset-ty%C3%B6kalut>.
- Lapin ammattikorkeakoulu 2015. Opinnäytetyö. Viitattu 18.3.2017 <http://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Opinto-opas,-AMK-tutkinto/Opinnaytetyoohje>.
- Rutonen, J. 2016. Kauneuskirurginen potilas – Opas yläluomileikkauspotilaalle. Viitattu 18.3.2017 <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/120097/Rutonen%20Jaana.pdf?sequence=1>.
- Seppänen, R. 2016. Näyttöön perustuvaa lappilaista hoitotyön ja terveydenhoitotyön ammattiosaamista AMK-opinnäytetöillä ja kehittämistehtävillä. Teoksessa R. Seppänen (toim.) Lappilaisen hoitotyön osaamiseen voimaa Lapin AMKin strategiasta. Sarja B. Raportit ja selvitykset 14/2016. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu. 77-82.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampere University Press.
- Verkkovirta 2016. Työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä. Yleiset työkalut. Viitattu 18.3.2017 <http://www.amkverkkovirta.fi/yleiset-ty%C3%B6kalut>.

"Sujuvasti sosionomiksi"- pilotti sosiaalian koulutuksessa

JOUSTAVUUTTA OPINTOPOLKUIHIN

"Sosiaalialan opiskelussa korostetaan oma-aloitteisuutta, itseohjautuvuutta sekä yhteistyötaitoja. Oppimaan oppimisen valmiudet samoin kuin oman toiminnan ja ammattitaidon arviointikyky ovat perusvalmiuksia sosiaalialan työn muuttuvissa olosuhteissa. Hyvinvointipalveluiden osaamisalalla huomioidaan mahdollisuus monialaisuuden hyödyntämiseen oppimistilanteissa ja uusissa oppimisympäristöissä. Opiskelumuotoina käytetään kontakti-, etä- ja itsenäistä opiskelua. Ammattitaitoa edistävä harjoittelu on keskeinen osa oppimista. Se toteutuu työelämän harjoittelupaikoissa, työelämähankkeissa sekä oppilaitoksen hyvinvointipysäkillä, ONNI-hyvinvointiautossa ja SKY -oppimis- ja kehittämisympäristössä. Harjoittelua voi suorittaa myös kansainvälisessä vaihdossa." (Opetussuunnitelmat, Lapin ammattikorkeakoulu 2015-2016)

Kun henkilö hakeutuu opiskelemaan, hän todennäköisesti tavoittelee sitä, että oppii uusia ja toisaalta syventää jo osaamia asioita. Toiset ovat teoriaorientoituneita ja toiset enemmän käytännön kautta paremmin asioita sisäistäviä. Tosiasiahan kuitenkin lienee, että nämä kaksi kokonaisuutta täydentävät toisiaan; teoria tukee käytännössä tehtyjä päätöksiä ja käytäntöä itsessään peilataan olemassa oleviin teorioihin. Näiden osa-alueiden yhdistäminen onnistui mielestäni koulutusohjelmamme osalta hyvin Verkkovirta-työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä – hankkeessa.

Hankkeessa mukana olo mahdollisti osaltaan kokeiluja, joissa sosionomiopiskelijat pystyivät täysipainoisemmin hyödyntämään työelämä ympäristöä oppimisessaan. Autenttinen oppimisympäristö tukee käyttäjälähtöistä toimintaa ja siinä suunnittelu ja toteutus organisoidaan juuri näille asiakkaille sopiviksi yhdessä henkilökunnan kanssa (Kotila & Mäki (toim.) 2015, 43). Sujuvasti sosionomiksi pilotissa otimme painopistealueeksi opiskelijälähtöisen opinnollistamisen, jossa päivä-, ilta- tai viikonlopputyössä oleva opiskelija esittää työssä hankkimaansa osaamisen tunnistamista ja tunnustamista opintojaksojen erilaisilla suorittamistavoilla. Tavoitteessa määritellyt kriteerit opiskelijoiden suhteen muokkautuivat, lähtökohtaisesti mukaan lähteneiden opiskelijoiden tarpeiden ja opintojen etenemistarpeiden vuoksi.

Koska itse olen varhaiskasvatuksen asiantuntija ja opetan suuntaavia varhaiskasvatuksen opintoja, olivat projektiin valikoituneet opiskelijat lastentarhanopettajan kelpoisuutta opiskelevia. Varhaiskasvatuksen opinnoissa huomioidaan vahvasti Var-

haiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 18) sisällöllinen ohjeistus, esimerkiksi lapsen kasvun ja oppimisen näkökulmasta sekä arvoperustan yleisperiaatteet.

Pilottiopiskelijoista kaksi oli päivätoteutusryhmistä ja viisi monimuotoryhmistä ja he suorittivat joko Varhaiskasvatuksen pedagogiikka (4 op, yksi opiskelija), Lastenkulttuuri ja taidekasvatus (3op, kolme opiskelijaa) tai Varhaiserityiskasvatuksen (3op, kolme opiskelijaa) opintokokonaisuuden. Osa heistä toteutti opintojakson omassa työpaikassaan, osa suuntaavan harjoittelun yhteydessä ja työskentely ympäristönä kaikilla oli päiväkotia. Oppimisympäristöt eivät voi olla vain oppilaitoksen määrittelemiä vaan suunnittelussa tulee pystyä yhdistämään opiskelijan ja työelämän intressit ja tarpeet joustavasti (Kotila & Mäki toim. 2015, 46).

SUUNNITELMISTA TOTEUTUKSIIN

Pilotin rakentamisessa hyödynnettiin jo olemassa oleviakin tapoja ja menetelmiä, joita sosionomikoulutuksen eri opintojaksojen totutuksessa on käytetty integroitaessa opintojaksojen osia työelämään; ohjauskeskustelut ja/tai opettajan ohjauskäynti, luennot; iLinc nauhoitteet tai live luennot, videoanalyysit, itsearviointi teorian pohjalta- kirjallinen tuotos tai keskustellen opettajan kanssa, kirjalliset suunnitelmat, toiminnan organisointi, toiminnan toteutus asiakasryhmässä ja toiminnan arviointi kirjallisesti, henkilökunnan haastatteluja- aineiston analysointia kirjallisesti tai keskustellen opettajan kanssa sekä havainnointia ja havaintojen teoriaan peilaamista.

Työn oppinnollistaminen- hankkeessa kävimme opiskelijoiden kanssa lisäksi palauttekeskusteluja prosessin puolen välin vaiheilla ja lopussa, jolloin opiskelijat arvioivat prosessin kulkuaan ja antoivat palautetta toteutuksesta. Näissä keskusteluissa opiskelijat kuulivat toistensa kokemuksia ja pystyivät antamaan palautetta niin omista kuin toistenkin kokemuksista. Lähtökohtana oli, että opiskelijoiden tuli perehtyä sovitettuun teoriaan hyvin ja hyödyntää sitä annetuissa tehtävissä mahdollisimman syvästi ja omaa pohdintaa lisäten. Toiminnassa tuli huomioida lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä pedagogisen toiminnan tavoitteet. (Opetushallitus 2016, 14. 20.) Opiskelijat organisoivat itse opintojakson toteuttamisen käytännössä ja informoivat minua sopimiensa asioiden suhteen.

Puhuttaessa aidosta työelämäyhteistyöstä tulee osapuolina olla työelämäkumppani, opiskelija ja ammattikorkeakoulun opettaja. Näin mahdollistetaan konkreettinen yhteistyö ja yhteistoiminta. Myöskin käyttäjälähtöisyys on huomioitava asia. Tämän projektin yhteydessä se tarkoitti molemminpuolisen, vastavuoroisen toiminnan merkittävyyden toteutumista. (Kotila & Mäki (toim.) 2015, 42-43.) Työ- tai harjoittelupaikan ja siellä olevan henkilökunnan tehtävänä oli mahdollistaa opiskelijan suunnitelmien toteutuminen konkreettisesti. He olivat ohjaamassa, tukemassa ja neuvomassa opiskelijoita niin toiminnan suunnittelussa, organisoinnissa kuin toiminnan arvioinnissakin. Henkilökunnan työpanos ja kannustava suhtautuminen ovat työssäoppimisessa isossa roolissa. Samoin opiskelijan oma motivaatio ja oma- aloitteisuus ovat edellytys sille, että työelämäjaksot ovat vastavuoroisia; opiskelija saa mahdollisim-

man paljon oppia itselleen ja työelämä aktiivisen opiskelijan työpanoksen ja mahdollisesti uusia näkemyksiä asioihin.

PALAUTETTA TOTEUTUKSISTA

Opiskelijat olivat tyytyväisiä toteutussuunnitelmiin. Joitakin ajatuksia ja tarkennuksia ohjeisiin he toivoivat, ja olen näitä kevään 2017 pilottien suunnitelmiin muokannut. Opiskelijat tekivät toiminnan osalta omia prosessiin liittyviä arviointejaan ennen ja jälkeen toiminnan toteutuksen. He toivat esille, että opintokokonaisuuksiin liittyvät teoreettiset osuudet antoivat hyvin perustaa käytännön työlle. Työelämän tuki opiskelijan oppimisprosessissa on ollut merkittävä ja isona tekijänä on mielestäni ollut heidän positiivinen ja kannustava suhtautuminen opiskelijoiden ohjaamiseen.

Toiminnan suunnittelussa tuli huomioida muun muassa lasten ikä, tarpeet ja edellytykset toimintaan. Erityisesti lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen opintojakson toteutuksessa tuli huomioida luovuus ja osallisuus sekä lapsilähtöiset toimintatavat. Opiskelijat hyödynsivät toteutuksissaan monipuolisesti erilaisia työtapoja kuten leikkiä, tutkimista, liikkumista ja erilaista taiteellista ja ilmaisullista kokemusta. (Opetushallitus 2016, 38.)

Kuten aiemmin jo mainitsin, sosiaalialalla on tehty ja tehdään paljon yhteistyötä työelämän kanssa eri opintojaksojen osien ”jalkauttamiseksi” kentälle. Meillä on paljon pysyviä käytäntöjä myös varhaiskasvatuksessa, esimerkiksi tiivis ja hyvä yhteistyö eri kuntien päiväkotien kanssa, jolloin opiskelijat toteuttavat käytännön osioita lapsiryhmissä. Keväälle 2017 on jo päätetty yhteinen Lastenkulttuurinen toiminta aamupäivä yhdessä Kemlin kaupungin museon Entten tentten- projektin kanssa. Yhteistyössä on voimaa ja sitä kautta työ tekijäänsä neuvoo.

LÄHTEET

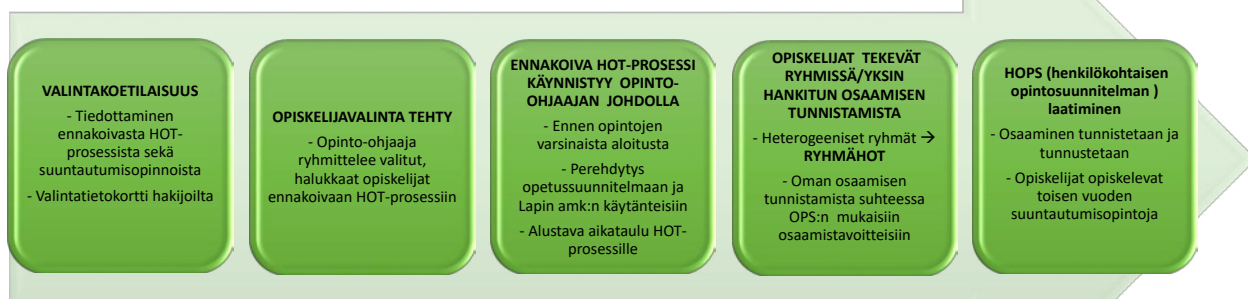
- Kotila H. & Mäki K. 2015 (toim.) 21 tapaa tehostaa korkeakouluopintoja. Helsinki: Unigrafia,
Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy,
Opetussuunnitelmat: Lapin ammattikorkeakoulu 2015-2016 https://soleops.lapinamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjSel/tab/tab/back?stack=pop

"Rytinällä restonomiksi" –pilotti matkailualan koulutuksessa

Rytinällä restonomiksi -pilotin tavoitteena oli tutkintojen saanto ja keskeyttämisten vähentäminen niin, että ensimmäisenä vuonna opiskelijat eivät turhaudu heti alussa olevien perusopintojen aikana.

Suunnittelimme pilottiin ohjaavan ja ennakoivan HOT-prosessin (kuvio 1), joka ohjasi ja aikataulutti toimintaamme koko ajan. Keräsimme keskitetysti tietoa hakijoista jo valintakoetilaisuudessa kesällä 2016 valintatietokortin muodossa. Hakijoilta kysyttiin aiemmista alan opinnoista, muista tutkinnoista, työkokemuksesta ja muusta osaamisesta ja harrastuneisuudesta sekä mahdollisesta työskentelystä opintojen aikana. Tällä lähtötason määrittelemisellä saatiin opiskelijoille aikaan mielekäs opintopolku ja rytmi. Näiden tietojen perusteella valitut opiskelijat ryhmiteltiin erilaisiin heterogeenisiin ryhmiin. Kaikille opiskelijoille laadittiin henkilökohtainen opintosuunnitelma, HOPS. Mika Tenhu on määritellyt ennakoivan ahotoinnin ja aikaistetun ahotoinnin erillisinä ahotointiprosesseina. (Tenhu 2015. 85–89.) Me käytämme näistä kahdesta prosessista yhtä nimitystä ennakoiva HOT-prosessi.

ENNAKOIVA HOT-PROSESSI

Kuvio 1. Ennakoiva HOT-prosessi Rytinällä restonomiksi pilotissa. (Kangastie & Syväjärvi 2017)

Rytinällä restonomiksi -ryhmässä olevat opiskelijat aloittivat opinnot syksyllä ennen varsinaista syksyn aloitusta perehtymällä restonomiopintojen opetussuunnitelmaan ja Lapin ammattikorkeakoulun käytänteisiin. Opiskelija saa ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti korvata tai lukea hyväksi tutkintoon kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella (Ammattikorkeakoululaki 932/2014, 37§9).

Opiskelijat ymmärsivät ja tunnistivat omaa hankittua osaamista suhteessa Lapin ammattikorkeakoulun restonomiopintojen opetussuunnitelman eri opintojaksojen osaamistavoitteita ja sisältöä (Hankitun osaamisen arviointi ja hyväksilukeminen Lapin ammattikorkeakoulussa. Opetusjohtajan vahvistama 13.3.2015).

Opiskelijat suorittivat HOT-prosesseja ryhmissä. Tämä ryhmäytti heitä paremmin, ja ryhmätyöskentely on muutenkin käyttämämme työskentely-, opiskelu- ja ohjaustapa. Se myös tukee Lapin amk:n osaamisperustaisten opetussuunnitelmien ideologiaa, jossa korostuvat opiskelijakeskeiset ja työelämälähtöiset oppimismenetelmät.

Rytinällä restonomiksi -pilotissa HOT-prosessit aikataulutettiin suuntaa antavasti niin, että opiskelijat suorittivat ensimmäisen vuoden opinnot, 55–60 opintopistettä, vuoden loppuun mennessä. HOT-prosessit suoritettiin joiltakin osin ryhmissä ja toisaalta yksin, koska lopulta HOT-prosessi perustuu aina tapaus- ja osaamiskohtaisuuteen. Lisäksi he aloittivat syksyllä 2016 jo toisen vuoden restonomiopintojen suuntautumisopinnot normaalisti monimuotoryhmässä.

Pilotti on auttanut meitä suunnittelemaan ja kehittämään Lapin ammattikorkeakoulun restonomikoulutuksen HOT-prosessia ja työn opinnollistamisen näyttöjä osaksi jatkuvaa pysyvää toimintaa. Opiskelijat kokivat uudenlaiset opiskelu- ja oppimistavat mielekkäiksi ja joustaviksi. Osaamista ja oppimista tapahtuu koko ajan, muuallakin kuin oppilaitoksissa, se pitää vain osata tunnistaa ja tunnustaa sekä tehdä näkyväksi.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 2014/932. www.finlex.fi/laki/ajantasa/2014/20140932. Viitattu 12.5.2017.

Hankittu osaaminen osaksi tutkintoa. Viitattu 8.4.2017. <http://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Opinto-opas,-AMK-tutkinto/Osaamisen-tunnistaminen-ja-hyvaksilukeminen-HOT>.

Aloittavan opiskelijan opas. Viitattu 10.4.2017. <http://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Aloittavan-opiskelijan-opas>.

Hankitun osaamisen arviointi ja hyväksilukeminen Lapin ammattikorkeakoulussa. Opetusjohtajan vahvistama 13.3.2015. Lapin ammattikorkeakoulu.

Tenhu, M. 2015. Kohti kokonaisvaltaista aiemmin hankitun osaamisen arviointia. Teoksessa H. Kotila & K. Mäki (toim.) 21 tapaa tehostaa korkeakouluopintoja. Helsinki: Haaga-Helia Ammatillinen opettajakorkeakoulu, 85–89.

"Osaajaksi työmaalle" –pilotti rakennus- ja yhdyskuntatekniikan koulutuksesta

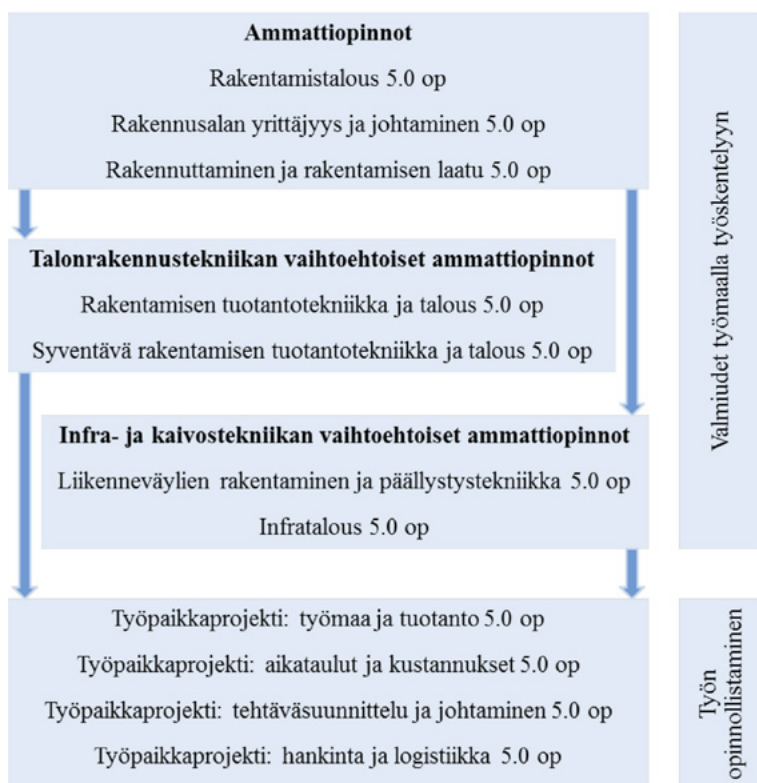
TAUSTAA

Erityistä tarvetta työvoiman osalta rakennusosalalla on viimeisinä vuosina tunnistettu osaavan työnjohdon osalta. Jopa työvoimapulasta on puhuttu. Pulaa osaavista työnjohtajista on laajasti rakentamisen eri sektoreilla eli talonrakentamisessa sekä infra- ja kaivostekniikassa. Käytännön työnjohtotaitojen merkitys korostuu työmaalle tarvittavien insinöörien osalta. (Mannila 2016) Tämä luonnollisesti korostuu kasvukeskuksissa, mutta on nähtävissä Lapin alueellakin. Yhteydenotot urakointiyrityksistä opettajien suuntaan työvoiman saamiseksi alkavat olla arkipäivää.

TYÖPAIKKAPROJEKTIT JA NIITÄ TUKEVAT OPINNOT

Rakennus- ja yhdyskuntatekniikan koulutuksessa 2000 luvun alkupuolella osana tuotantopainotteista insinööritutkintoa ovat olleet niin sanotut työpaikkaprojektit. Näistä on myöhemmin kehitetty isompia opintokokonaisuuksia (rakentamisen tuotantotekniikan projektit 2 x 12.0 op) ja tässä yhteydessä tietyistä tärkeistä asioista on jouduttu luopumaan: opiskelijat ovat tehneet projekteja jonkin projektiryhmän jäsenen työhön liittyen tai jopa kuvitteelliseen kohteeseen liittyen. Osaajaksi työmaalle –pilotissa tunnistettiin heti alkuvaiheessa tarve ”ottaa muutama askel” takaisin päin tältä osin. Opintojen kohde tulee olla omaan työhön liittyvä. Pilotin tavoitteeksi määritettiin rakennustyömailla työskentelevien (kesätyö, työharjoittelu, ilta/viikonlopputyö) insinööriopiskelijoiden työn opinnollistaminen siten, että opiskelija oppii työssään rakentamisen tuotantotekniikkaan liittyviä työnjohdollisia taitoja.

Pilotin suunnitteluvaiheessa määritettiin tuotantopainotteisen teeman kokonaislaajuus. Kokonaisuus suunniteltiin siten, että varsinaisia työpaikkaprojekteja (4 x 5.0 op) tukee osaamista vaativien teoriaosuuksien läpikäynti ammattiopintoihin ja vaihtoehtoisiiin ammattiopintoihin lukeutuvien opintojaksojen kautta. Pakollisina ammattiopintoina tällaisia työpaikkaprojekteja tukevia opintojaksoja ovat *Rakentamistalous*, *Rakennusalan yrittäjyys ja johtaminen* sekä *Rakennuttaminen ja rakentamisen laatu*. Talonrakennustekniikan opiskelijoille osaamista tarkennetaan opintojaksoilla *Rakentamisen tuotantotekniikka ja talous* sekä *Syventävä rakentamisen tuotantotekniikka ja talous*. Infra- ja kaivostekniikan osalta vastaavanlaisia syventäviä opintojaksoja ovat *Infratalous* sekä *Liikenneväylien rakentaminen ja päällystetekniikka*.

Kuva 1. Rakennus- ja yhdyskuntatekniikan tuotantopainotteinen opintoteema

KOKEMUKSIA PILOTEISTA

Opiskelijan omaan työhön liittyviä työpaikkaprojekteja pilotoitiin samanaikaisesti toteutuksessa olleiden 12 op:n rakentamisen tuotantotekniikan projektien kanssa. Tässä yhteydessä varmistui se, että rakennustyömaalla toteutettavissa projekteissa opiskelija saa kehitettyä omaa osaamistaan parhaiten, kun projekti perustuu omaan työhön. Erityisesti tämä korostui niillä opiskelijoilla, joilla ei ennen insinööriopintoja ollut kokemusta rakennustyömaalta. Osaamistavoitteet ja -kriteerit käytiin opiskelijoiden kanssa läpi projektin käynnistämisen yhteydessä. Projektin aloitus, erityisesti tavoitteiden asettaminen, muistuttaa opinnäytetyön aloittamista. Opiskelijalla on itsellään merkittävä rooli työpaikkaprojektin tavoitteiden laatimisessa. Työpaikkaprojektien sisältöön on laadittu kuvaus ja tätä tarkennettiin tarvittaessa opiskelijoiden kanssa, mikä johtuu rakennustyömaiden heterogeenisuudesta. Näin ollen jokainen työpaikkaprojektikin on ainutlaatuinen.

Pilotin aikana nousi esille, että ohjaavan opettajan tulee hallita riittävän hyvin työpaikkaprojektien kohteena olevien rakennustyömaiden työnjohdolliset asiat. Tukea

tähän toki saa niin opettaja kuin opiskelijakin työmaalta eli opiskelijan työnantajalta. Kuitenkin opettajan jonkinasteinen työmaakokemus on välttämätöntä. Ehkäpä opettajan työmaaosuamista olisi hyvä ylläpitää työelämäjaksojen myötä. Lyhyetkin työelämäjaksot ovat hedelmällisiä ja uudet teknologiat sekä asiat tulisivat tutuksi käytännön työssä.

Useilla opiskelijoilla on kokemusta rakennustyömailla työskentelystä. Joukossa on kuitenkin aina henkilöitä, jotka tulevat ammattikorkeakouluopintoihin ilman ammatillista työkokemusta. Insinööriopintojen aikana työharjoittelukohteiksi voi tulla rakennusosalta esimerkiksi suunnittelu- tai rakennuttamistehtäviä. Haasteena tällaiselle opiskelijalle voi muodostua suuri kynnys astua työmaan työnjohdollisiin tehtäviin. Toisaalta juuri näille opiskelijoille työpaikkaprojektit antavat todella paljon.

LÄHTEET

Mannila, M. 2016. Rakennuslehti. Työmaan johdon kysyntä kiehui yli – jo uhka kansantaloudelle? Viitattu 10.4.2017 <http://www.rakennuslehti.fi/2016/06/tyomaan-johdon-kysynta-kiehui-yli-jo-uhka-kansantaloudelle/>

"Maaseudun erilaiset polut"- pilotti agrologikoulutuksesta

Agrologit toimivat maaseudun moniosaajina neuvonta-, hallinto-, suunnittelu-, opetus ja markkinointitehtävissä. Agrologeista noin puolet on maatalous- tai maaseutuyrittäjiä (Lappalainen 2015). Agrologien työnkuva on moninainen. Tämä asettaa agrologikoulutuksen toteuttajille haasteita koulutuksen järjestämisessä. Miten varmistetaan laadukas ja tarvetta vastaava koulutus yhä monipuolistuviin tehtäviin?

PIENEN KOULUTUKSEN MAHDOLLISUUS

Opetussuunnitelman työelämäkompetenssien ja agrologikoulutuksen omien kompetenssien kautta varmistetaan agrologien ammatillinen perusosaaminen. Agrologien työnantajat arvostavat agrologien laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen koulutuksen ansiosta agrologien työllistymismahdollisuudet ovat laajat ja heidän työllistymisasteensa onkin hyvä (Lappalainen 2011). Työnantajat arvostavat myös sitä, jos valmistuvalla agrologilla on jotain erityistä osaamista perusosaamisensa lisäksi. Lapin ammattikorkeakoulun agrologikoulutus on pieni ja tämä luo koulutukselle hyvän mahdollisuuden opiskelijan yksilöllisen ammatillisen osaamisen tukemiseen ja ohjaamiseen. Jokaiselle opiskelijalle voidaan rakentaa yksilöllinen oppimisen polku, sen mukaan millaista osaamista hän tavoittelee.

Lapin ammattikorkeakoulun agrologikoulutuksessa on lähdetty tukemaan opiskelijan yksilöllistä osaamisen kehittymistä työn opinnollistamisen kautta. Opetussuunnitelmassa (2014 ja 2015) neljännen vuoden opinnoissa 35 opintopistettä on vaihtoehtoisia ammattiopintoja, joilla opiskelija syventää ja täydentää ammatillista osaamistaan. Vaihtoehtoisia ammattiopintoja ei ole rajattu alan omiin opintoihin, vaan opiskelija voi täysin oman osaamisprofiilitavoitteensa mukaisesti valita niitä myös alan ja oman ammattikorkeakoulun ulkopuolelta. Opiskelijoilla on myös sellaisia henkilökohtaisia ammatillisia osaamistavoitteita, joihin ei löydy olemassa olevaa opintojaksoa tai opintojakso on heikosti saavutettavissa. Koulutuksessa on lähdetty kehittämään tähän tarpeeseen kokemuksia "maaseudun erilaiset polut" pilotin kautta.

ELÄINTEN HYVINVOINTI MATKAILUPALVELUISSA TOTEUTUS

Lapin ammattikorkeakoulu toteuttaa yhdessä Lapin yliopiston ja Lapin matkailuinsituutin kanssa EU:n maaseuturahaston rahoittamaa Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa hanketta. Hankkeen tavoitteena on varmistaa eläinten hyvinvointi matkailun liiketoiminnassa. Tavoitteena on lisätä matkailuyrittäjien mahdollisuuksia hyödyntää eläinten oikeaa kohtelua ja hyvinvointia yrityksen kilpailukeinona (Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa 2016). Miten opiskelijat löydettiin oppimaan hankkeeseen?

Kartoitin toisen, kolmannen ja neljännen vuoden agrologiopiskelijoista ne, joilla oli mielenkiintoa kehittää osaamistaan eläinten hyvinvoinnista ja saada tietoa matkailun toimintaperiaatteista. Seitsemän opiskelijaa ilmoitti minulle kiinnostuksestaan kehittää osaamistaan tällä alueella. Seuraavana lähdin hanketoimijoiden kanssa selvittämään niitä hankkeen tavoitteita, joita opiskelijat voisivat hankkeessa edistää. Tätä selvitystä helpotti, kun hankkeen suunnitteluvaiheessa oli jo alustavasti hahmoteltu TKI-integraatiota opetukseen. Tämän jälkeen tein alustavan suunnitelman niistä tehtävistä, jotka soveltuisivat opiskelijoille. Tämän suunnitelman pohjalta keskustelin opiskelijoiden kanssa osaamistavoitteista ja millä toimenpiteillä niihin päästään. Näiden tietojen pohjalta tein 10 opintopisteen laajuisen Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa opintojaksosuunnitelman, josta ilmenee osaamistavoitteet, toteutussuunnitelma ja arvioinnin kohteet.

Opiskelijat pääsivät hankkeen myötä sellaisiin oppimisympäristöihin ja oppimislanteisiin, mihin tyypillisesti organisoiduissa opintojaksoissa ei päästäisi. Opiskelijat pääsivät muun muassa perehtymään haastattellessaan matkailuyrittäjiä heidän yrityksensä toimintaan ja tuomaan kehitysideoita hankkeen tuloksiin. Opiskelijat pääsivät toimimaan myös hankkeen työpajoissa alan asiantuntijoiden kanssa. Opiskelijat pääsivät aitoihin työelämätilanteisiin. He pitivät tärkeänä, että tutkintotodistukseen tulee opintojakson osaamista hyvin kuvaava nimi.

AGROLOGITUTKINTO JO PORONHOITAJANA TOIMIVALLE

Nyt nuori poronhoitaja, miksi ei myös hieman varttuneempi, pystyy opiskelemaan porotöiden ohella agrologiksi Lapin AMKissa.

Viime syksynä agrologikoulutus aloitti uudella opetussuunnitelmalla, jossa opiskelu on rytmitetty niin, että lokakuussa poromiehellä on aikaa tehdä omia ettotöitä ilman, että opiskelu siitä viivästyy. Syyskuu on tiivistä opiskelua Rovaniemellä, jolloin muun muassa ryhmäydytään ja otetaan opiskelun työkalut ja menetelmät haltuun. Opetus on talvella järjestetty niin, että joka toisen viikon maanantai ja tiistai ovat tiivistä opiskelua Rovaniemellä ja joka keskiviikko opetus on etäopetuksena (iLinck) ja perjantaisin klo 8-10 on yhteinen katsaus lukukauden teeman liittyen, johon on mahdollista osallistua myös etänä.

Tämä uusi opiskelumalli on tarkoitettu nimenomaan niille, jotka osoittavat tarpeensa monimuotomaiseen opiskeluun ja ovat kypsiä siihen. Muutoin opiskelijat osallistuvat viikoittain opetukseen Rovaniemellä. Opiskelijan tarve monimuotomaiseen opiskeluun kartoitetaan heti opintojen alkuvaiheessa.

Uusi oppimisen organisointi mahdollistaa myös nopeamman valmistumisen siten, että opiskelija voi ottaa myös ylemmän vuosikurssin opintoja niin, etteivät ne mene päällekkäin oman vuosikurssin opintojen kanssa.

Agrologikoulutus pyrkii vastaamaan nyt siihen huutoon, että myös poromiehenä jo toimiva voisi opiskella korkeakoulututkinnon omalta alalta. Samalla periaatteella myös muillakin maaseutuyrittäjillä on vastaava mahdollisuus opiskella agrologiksi.

Kuva 1. Uuden opetussuunnitelman mukaisen kevätlukukauden teeman Poro-, kotieläin ja kasvituotanto tilatasolla 5 op purkutilaisuuteen osallistui maatilayrittäjä Vesa Karvo, jonka tila oli yhtenä opiskelijoiden tekemän selvityksen kohteena. (Kuva Veikko Majjala)

JOHTOPÄÄTÖKSET

Työn opinnollistaminen mahdollistaa opiskelijan asiantuntijuuden syventämisen valitsemaansa ammatilliselle suuntautumiselle. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman (Hops) tärkeys korostuu, mitä enemmän opiskelija hankkii osaamistaan oman koulutuksen opintojaksotarjonnan ulkopuolelta. Tässä prosessissa koulutukselta vaaditaan hyvää tietoa agrologien ammattitehtävistä ja niiden muuttumisista, jotta osataan ohjata opiskelijaa sellaisen osaamisensa kehittämiseen mitä hän tavoittelee. Työn opinnollistaminen vaatii paljon etukäteissuunnittelua ja kuormittaa opettajaa työn suunnitteluvaiheessa, sillä jokainen tapaus on hivenen erilainen. Työn opinnollistamisen kautta saadaan kuitenkin opiskelijalle käyttöön erityistä asiantuntijuutta, myös sellaista asiantuntijuutta mitä pienellä koulutuksella ei ole tarjota omasta takaa.

Agrologikoulutuksen uusi oppimisen organisointi mahdollistaa agrologitutkinnon suorittamisen myös sellaisille, jotka ovat jo yrittäjinä tai joilla ei ole mahdollista opiskella kokoaikaisesti Rovaniemellä. Tällaisten opiskelijoiden opintojen ohjaaminen vaatii enemmän huomiota kuin kokoaikaisesti Rovaniemellä opiskelevilla, sillä heillä ei ole ryhmän tukea yhtä helposti saatavilla. Opiskelija voi ajatella helposti ilman pätevää syytä, että nyt en jouda osallistumaan etäopetukseen ja kuuntelen etäopetusluennon sitten myöhemmin. Näin opiskelijan toimiessa saattaa jäädä runsaasti etäluentoja kuuntelematta ja vähitellen opinnot viivästyvät ilman vahvaa ohjaamista.

LÄHTEET

- Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa 2016. <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/elma/>
- Lappalainen, E. 2011. Agrologien ammattien kehitys 1961-2011. Viitattu 26.4.2017. <http://www.luva.fi/agrologit/liitto/tyollistyminen/>
- Lappalainen, E. 2015. Viitattu 26.4.2017. http://www.luva.fi/wp-content/uploads/2015/11/Agrologit_jäsenesite-2015.pdf

Lopuksi

Lapin ammattikorkeakoulu on aktiivinen pedagogisessa kehittämistyössä. Tästä osoituksena on kaikissa koulutuksissa tehty pitkäjänteinen opetussuunnitelmatyö. Tavoitteena on, että tänä vuonna meillä on käytössä osaamisperustaiset opetussuunnitelmat. Niiden toimeenpanossa korostuu ongelma-perustainen oppiminen, joka tarkoittaa oppimista työelämän ilmiöiden ja ongelmien käsittelyn kautta. Tärkeää on saada ohjausta niin opettajilta kuin työelämltä.

Yksi keskeinen pedagoginen kehittämiskohde on ollut opiskelijoiden erilaisten ja vaihtoehtoisten oppimispolkujen suunnittelu ja kehittäminen. Olemme pohtineet, miten vielä paremmin voimme tunnistaa ja tunnustaa opiskelijan osaamisen ja, miten vielä tehokkaammin saamme työelämässä hankittua tai hankittavaa osaamista osaksi tutkintoa.

Tutkinto opiskelussa osaamisen arviointi ei onnistu ilman osaamisperustaista opetussuunnitelmaa, jossa osaamisen arviointikriteerit ovat selkeästi avattu nimenomaan osaamisena ei suorituksina. Arviointikriteerien avaaminen ei ole helppoa, vaan vaatii työtä ja yhdessä keskustelua niin korkeakoulun sisällä opettajien kesken kuin työelämän edustajien kanssa. Kriteerien kuvaukseen on henkilöstöä koulutettu mm. yhteistyössä Verkkovirta- hankkeen kanssa. Osaamisen kriteerien kuvauksissa meillä on kuitenkin vielä edelleen parannettavaa.

Opetussuunnitelman opintokokonaisuuksissa ilmaistut osaamistavoitteet kertovat sen, mitä opiskelijan tulee hallita tietyn opiskellun kokonaisuuden jälkeen. Opinnollistamisessa sitten arvioidaan, voiko tavoitteet saavuttaa ja onko ne saavutettu työtä tekemällä. Arviointikriteerit ilmaisevat sitten osaamisen tason eli millaista on hyväksyttävän, hyvän tai erinomaisen tason osaaminen.

Opetussuunnitelman sisältö ja kieli ovat usein ns. oppilaitoskieltä, josta voi olla vaikea hahmottaa, mitä osaamistavoitteet tarkoittavat autenttisessa työssä. Siksi on vahvistettava opiskelijoiden ohjausta ja sen menetelmiä, jolloin esimerkiksi osaamistavoitteista neuvoteltaessa käytetään opiskelijalle ja työpaikalle tuttua kieltä ja termejä. Ohjaustilanteessa pohditaan yhdessä opiskelijan ja työpaikan kanssa, miten vaadittu osaaminen näyttäytyy konkreettisesti työtehtävissä ja – tilanteissa. Mitä opiskelijan tulee osata eli tietää, taitaa ja ymmärtää pystyäkseen toimimaan työssään.

Opinnollistaminen on erinomainen tapa yhdistää ammattikorkeakoulussa ja työssä toteutuvaa oppimista. Lapin ammattikorkeakoulussa on käytössä opiskelijalähtöi-

nen ja korkeakoululähtöinen opinnollistaminen. Opiskelijalähtöinen työn opinnollistaminen tarkoittaa päivä-, ilta tai viikonlopputyössä käyvän opiskelijan työssä hankittun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista tai opintojaksojen osaamisen hankkimista työtä tekemällä. Tämän käynnistää opiskelija itse ja tärkeää on ohjata opiskelijoita tähän mahdollisuuteen. Korkeakoululähtöinen opinnollistaminen tarkoittaa mahdollisuuksia tarjota opintojaksojen osaamisen hankkimista esimerkiksi työelämäprojekteissa. Jatkossa tulemme vielä kehittämään työpaikkalähtöistä opinnollistamista, jossa lähtökohtana on se, että työpaikka haluaa saada tutkintoon johtavaa koulutusta omille työntekijöilleen. Työntekijät ovat hankkineet osaamista pitkän työkokemuksen ja erilaisten henkilöstö- ja täydennyskoulutusten avulla ja voivat opinnollistamisessa virallistaa osaamisensa.

Tässä julkaisussa kuvaamme käytössä olevia työn opinnollistamisen pilotteja ja niiden kokeilusta saatuja tuloksia. Tavoitteena on, että työn opinnollistaminen on käytössä kaikissa koulutuksissa. Tulevassa kehittämistyössä hyödynnämme myös hankkeen aikana toteutetun vertaisarvioinnin tuloksia. Jatkamme kehittämistä yhdessä ammattikorkeakouluverkostomme kanssa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Toteemi Työstä oppimassa, työhön (Arbete – kompetens – karriär) hankkeessa. Hankkeen pääasiallinen tavoite on kehittää joustavia opintopolkuja ja ympäristä opiskelua, edistää opiskelijahyvinvointia ja esteettömyyttä, kehittää korkeakoulujen henkilöstön osaamista sekä luoda pysyviä toimintamalleja opiskelijoille suunnattuun tukeen ja ohjaukseen.

Tästä on hyvä edetä.

Helena Kangastie

opetuspäällikkö, Lapin ammattikorkeakoulu

Kirjoittajatiedot

Juola Veli, Mmm
Kehittämisojohtaja
Korkeakoulusuunnittelu
Lapin ammattikorkeakoulu

Kangastie Helena, Ttm
Opetuspäällikkö
Korkeakoulusuunnittelu
Lapin ammattikorkeakoulu

Karjalainen Lahja, Ft
Yliopettaja
Kaupan ja kulttuurin osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Ketola Kirsti, Ktm
Lehtori
Kaupan ja kulttuurin osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Kotila Hannu, Kt
Yliopettaja
Verkkovirta-Hanke projektipäällikkö
Haaga-Helia ammatillinen opettajakorkeakoulu

Leppälä Sari, Km
Lehtori
Hyvinvointipalveluiden osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Maijala Veikko, Mmm
Lehtori
Teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Poikajärvi Janne, Di
Lehtori
Teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Seppänen Raija Ttt, Kt
Yliopettaja
Hyvinvointipalveluiden osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Syväjärvi Tuija, Fm
Lehtori, opinto-ohjaaja
Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (Mti)
Lapin ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakouluissa kehitetään parhaillaan erilaisia oppimispolkuja ja vaihtoehtoisia opintojen suorittamisen muotoja. Työn opinnollistaminen on yksi vaihtoehtoinen opiskelumuoto ammattikorkeakoulussa. Tässä artikkeli-kokoelmassa kerrotaan työn opinnollistamisen taustoista ja konkreettisista kokeiluista ja niiden tuloksista. Kehittämistyötä on toteutettu laajassa verkostossa Verkkovirta- työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä projektissa. Pilottien tuloksia hyödynnetään, kun työn opinnollistaminen laajennetaan kaikkiin koulutuksiin Lapin ammattikorkeakoulussa. Julkaisu on tarkoitettu erityisesti opiskelijoille, opettajille sekä työelämän edustajille, että kehittämistyössä mukaan olleelle verkostolle.

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

www.lapinamk.fi